

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Η συνεργασία Ελλάδας - Γαλλίας στη μεσόγειο, 1981-2020:
Πολιτικές, οικονομικές, στρατηγικές διαστάσεις

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δημήτρης Τζανής

Αθήνα, 2022

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Ειρήνη Χειλά, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν.1599/1986, δηλώνω ότι:

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Copyright © Δημήτρης Τζανής, 2020

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Ε.Π.	:	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΔΕ.Ε.	:	Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση
Δ.Ν.Τ.	:	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
Ε.Ε.	:	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΜ.Σ.	:	Ευρωμεσογειακή Συνεργασία
Ε.Ο.Κ.	:	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Ε.Π.Γ.	:	Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονία
Κ.Ε.Π.Π.Α.		Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
Μ.Ο.Ε.Α.		Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης και Ασφάλειας
Μ.Ο.Π.		Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
Ν.Α.Τ.Ο.	:	Οργανισμός Βόρειο Ατλαντικής Συμμαχίας
Ξ.Α.Ε.	:	Ξένων Άμεσων Επενδύσεων
Ο.Α.Σ.Ε.	:	Οργανισμός Ασφάλειας και Συνεργασίας στην Ευρώπη
Ο.Η.Ε.	:	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Τ.Ε.Δ.	:	Τούρκικες Ένοπλες Δυνάμεις
I.FOR	:	Δύναμη Επιβολής Ειρήνης στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη
S.FOR	:	Δύναμη Διατήρησης Ειρήνης στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	i
Abstract	iii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	3
Η γεωστρατηγική ετυμηγορία	3
Η διττή γεωπολιτική διάσταση	4
Η γεωοικονομική ανισορροπία	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	8
Η καλλιέργεια της υπερδύναμης	8
Η Μεσογειακή ηγέτιδα	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	14
Η πολύτιμη ελληνική γεωπολιτική θέση	14
Με γνώμονα την εθνική ασφάλεια και ευημερία	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	19
Φρανσουά Μιτεράν: 1981-1995	19
Η κοινή σοσιαλιστική πολιτική	20
Η ευφορία της Ε.Ο.Κ.	21
Ζακ Σιράκ: 1995-2007	22
Η διαστημική συνεργασία	23
Νικολά Σαρκοζί: 2007-2012	25
Η «Ένωση για τη Μεσόγειο»	26
Η μετέωρη οικονομική αλληλεξάρτηση	28
Φρανσουά Ολάντ: 2012-2017	28
«Ελλάς - Γαλλία Συμμαχία 2014»	29
Η έξαρση της μετανάστευσης το 2015	30
Εμμανουέλ Μακρόν: 2017 έως σήμερα	32
Η ανασφάλεια της ανατολικής Μεσογείου	33
Ο εξοπλιστικός ρεαλισμός	34
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	36
Βιβλιογραφία	45
Ελληνόγλωσση	45
Ξενόγλωσση	46
Πίνακες	48
Πίνακας 1: Εθνικές και Υπερεθνικές διακυβερνητικές οντότητες στη Μεσόγειο	48
Πίνακας 2: Συγκριτικοί ελληνογαλλικοί δείκτες ετήσιου Ακαθ. Εγχώριου Προϊόντος	49
Πίνακας 3: Συγκριτικοί ελληνογαλλικοί δείκτες Ακαθ. Εγχώριου Γεωργικού Προϊόντος	49
Πίνακας 4: Συγκριτικοί ελληνογαλλικοί δείκτες σε Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης	50
Πίνακας 5: Συγκριτικοί ελληνογαλλικοί δείκτες Ακαθ. Εγχώριου Προϊόντος	50

Εικόνες	51
Εικόνα 1: Το υποθαλάσσιο ανάγλυφο της Μεσογείου	51
Εικόνα 2: Τα παράλια κράτη της Μεσογείου	51

Περίληψη

«Η συνεργασία Ελλάδας - Γαλλίας στη μεσόγειο, 1981-2020:
Πολιτικές, οικονομικές, στρατηγικές διαστάσεις»

Η παρούσα μελέτη εν είδει διπλωματικής εργασίας, πραγματεύεται την πορεία της ελληνογαλλικής συνεργασίας κατά τα τελευταία σαράντα χρόνια, στη «*Δική μας θάλασσα*». Αρχικά, αναλύονται οι σημαντικές γεωπολιτικές και γεωοικονομικές διαστάσεις της θάλασσας που βρίσκεται μεταξύ τριών ηπείρων και δέκα εννέα διαφορετικών παράλιων και νησιωτικών πολιτικών δρώντων. Η τεκμηρίωση των γεγονότων αναδεικνύει τη Μεσόγειο θάλασσα ως το σημαντικότερο ιστορικό εργαστήριο αλληλεπίδρασης λαών, θρησκειών και πολιτισμών που συνέβαλαν στη διαμόρφωση της παγκόσμιας ανθρώπινης εξέλιξης.

Οι εθνικές διαδρομές Γαλλίας και Ελλάδας, εξηγούν τη σύγχρονη διαμόρφωση της πολιτικής τους εμβέλειας, η οποία αναπάντεχα περιλαμβάνει ή/και περιορίζεται αντίστοιχα, στη Μεσογειακή περιφέρεια. Παράλληλα, μέσα από την ιστορική αναδρομή των δύο λαών τεκμαίρεται η διαχρονική τους φιλία στη βάση των κοινών ουμανιστικών αρχών, της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Μία ιδιότυπη ταύτιση στο μυαλό και την ψυχή των δύο λαών, οδήγησε σχεδόν μοιρολατρικά στη διακριτική τους συνύπαρξη εντός της Μεσογειακής περιφέρειας, παρόλες τις όποιες εθνικές αποκλίσεις συμφερόντων. Με διαφορετική γραμμή εκκίνησης μεταξύ τους και διαφορετική οπτική εξυπηρέτησης των εθνικών τους συμφερόντων, Ελλάδα και Γαλλία κατάφεραν να εντοπίσουν κοινά πεδία συνεργασίας και να προάγουν ένα πρότυπο αλληλεγγύης και αλληλοσεβασμού, διακρατικού χαρακτήρα. Η ανάδειξη και ο κυρίαρχος ρόλος του πολιτιστικού τομέα στην τελική διαμόρφωση των ελληνογαλλικών σχέσεων, αναπόδραστα αποτέλεσε ουσιαστικό τμήμα αναφοράς στην παρούσα μελέτη.

Επιπλέον, αντικείμενο εμπεριστατωμένης ανάλυσης, γίνεται το σύνολο των πολιτικών, οικονομικών και στρατηγικών συνεργασιών της Ελλάδας και της Γαλλίας, οι οποίες συναθροίζονται σχεδόν αποκλειστικά εντός της Μεσογειακής περιφερειακής ακτίνας. Ακολουθώντας την τεχνική κατάτμησης της χρονικής περιόδου από το 1981 μέχρι σήμερα και σε συμφωνία με τις χρονολογίες των προεδρικών εναλλαγών στη γαλλική εξουσία, αποτυπώνονται όλες οι σημαντικότερες διπλωματικές δράσεις σε Ευρωπαϊκό, περιφερειακό και διμερές επίπεδο. Κατά τη διάρκεια των πέντε συνολικά διαφορετικών γαλλικών προεδριών, οι πολιτικές και οικονομικές διαδράσεις μεταξύ των δύο κρατών περιορίστηκαν σε θετικές ή ουδέτερες αποτιμήσεις, αποφεύγοντας τις ευθείες αντιπαραθέσεις ακόμα και κατά τις περιπτώσεις αποκλινόντων εθνικών συμφερόντων. Από την πλευρά των ελληνικών κυβερνήσεων καταγράφονται όλες οι διπλωματικές προσεγγίσεις κατά τις οποίες η εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων διέρχονταν από τη γαλλική ρεαλιστική ή θεσμική υποστήριξη των ελληνικών θέσεων. Παράλληλα, δεν παραλείπονται προσοχής, οι αντίστοιχες γαλλικές επιδιώξεις που επηρεάζονται και εξαρτώνται από την ελληνική επιρροή στη Μεσογειακή περιφέρεια. Με αυτή τη μέθοδο ανάλυσης εξηγείται επαρκώς τόσο η εξέλιξη όσο και η κατάληξη της δυναμικής σχέσης που συνδέει τα δύο νότιο ευρωπαϊκά κράτη στον ευαίσθητο και γεμάτο προκλήσεις Μεσογειακό χώρο.

Συμπερασματικά η παρούσα μελέτη καταλήγει ότι, η ενότητα του Μεσογειακού χώρου δεν αποτελεί de facto απότοκο της γεωγραφικής του διάστασης, αλλά διαμορφώνεται κατά κύριο λόγο από τη συνεχή παρουσία των λαών της και τις χρόνιες πολιτικές αλληλεπιδράσεις τους. Η περιφερειακή ισορροπία της Μεσογείου συνίσταται από τις δράσεις των πολιτικών δρώντων, οι οποίες εξαντλούν όλη τη διαδρομή του εφαρμοσμένου πολιτικού εκκρεμούς, από την ένοπλη σύγκρουση μέχρι τους αδελφικούς συμμαχικούς δεσμούς. Παρά τις όποιες αποκλίσεις και εντάσεις που έλαβαν χώρα ιστορικά στην κατακερματισμένη της περιφέρεια, η Μεσόγειος θάλασσα αποτέλεσε το ζωτικό σύνδεσμο για τη δημιουργία κοινού τόπου συνεργασίας. Από το τέλος του Ψυχρού πολέμου και μετά έχουν καταγραφεί σημαντικές πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην βελτίωση και την προώθηση της συνεργασίας και της σταθερότητας εντός αυτής.

Λέξεις-κλειδιά: Μεσογειακή ασφάλεια, Ένωση για τη Μεσόγειο (UfM), Ελληνο-Γαλλική συνεργασία, Ευρωμεσογειακό Μακρο-περιφερειακό FORUM, Στρατηγική Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Μεσόγειο (EUSMED).

Abstract

«Greek-French cooperation in the Mediterranean, 1981-2020: political, economic, strategic dimensions»

The present study in the form of a diploma thesis, deals with the development of the Greek-French cooperation during the last forty years, in "*Our Sea*". Firstly, are analyzed the important geopolitical and geo-economic dimensions of the sea which is located between three continents and nineteen different coastal and island political actors. The documentation of the political events, highlights the Mediterranean Sea as the most important historical religious and cultural laboratory that contributed to the formation of world human evolution.

The national routes of France and Greece could explain the modern formation of their political scope, which unexpectedly includes and / or is limited, respectively, in the Mediterranean region. At the same time, through the historical background of the two peoples, their timeless friendship on the basis of common humanistic principles, freedom and democracy, is presumed. A peculiar identification in the minds and souls between the two people, led almost fatally to their discreet coexistence within the Mediterranean region, despite any national differences of interest. With a different starting line between them and a different vision of serving their national interests, Greece and France managed to identify common areas of cooperation and to promote a model of solidarity and mutual respect, transnational in nature. The emergence and the dominant role of the cultural sector in the final formation of the Greek-French relationship, inevitably was an essential part, in the present study.

Moreover, specific subject of a thorough analysis, becomes all the political, economic and strategic cooperation between Greece and France, which is gathered almost exclusively within the Mediterranean periphery. Following the technique of dividing the time period, from 1981 until today and in accordance with the chronologies of the presidential changes in the French government, all the most important diplomatic actions at European and bilateral level, are recorded. During the five totally different French presidencies, political and economic interactions between the two countries were balanced from positive to neutral assessments, avoiding direct confrontations even in cases of divergent national interests. From the Greek governments' side all the recorded diplomatic approaches which they serve the Greek national interests, passed through the French realistic or institutional support. At the same time, the respective French aspirations which based on the Greek influence in the Mediterranean region, are not overlooked. This method of analysis adequately explains the evolution of a dynamic relationship that connects the two southern European states in the realistic and challenging Mediterranean area.

All in all, the present study concludes that the solidarity of the Mediterranean area is not *a de facto* offspring of its geographical dimension, but is formed constantly by the presence of political human beings and their chronic interactions. The regional balance of the Mediterranean depends on the actions among the political actors, which exhaust the

entire path of the implemented political pendulum, from the armed conflict to the fraternal allied ties.

Keywords: Mediterranean security, Union for the Mediterranean (UfM), Greek-French cooperation, Euro-Mediterranean Macro-regional FORUM, European Union Strategy for the Mediterranean (EUSMED).

*«Τι είναι η Μεσόγειος;
Δεν είναι ένα μόνο τοπίο, αλλά αμέτρητα τοπία.
Δεν είναι μία μόνο θάλασσα, αλλά διαδοχή θαλασσών.
Δεν είναι ένας μόνο πολιτισμός, αλλά πολιτισμοί που συσσωρεύονται
ο ένας πάνω στον άλλο. Είναι χίλια πράγματα μαζί.»¹*

Fernard Braudel

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Μεσόγειος θάλασσα αποτελεί τη σημαντικότερη γέφυρα επικοινωνίας μεταξύ των λαών που βρέχονται από αυτήν και ταυτόχρονα το μέσο δημιουργίας εξαρτημένων αλληλεπιδράσεων σε πληθώρα διακρατικών τομέων. Μέσα από τη μακρά ιστορία της αναβιώνουν μύθοι, λαοί και κουλτούρες που διαμορφώνουν το πιο αντιφατικό πληθυσμιακό μωσαϊκό σε όλη την υδρόγειο. Η εξέλιξη της παγκόσμιας ανθρώπινης ιστορίας σμιλεύθηκε στα νερά και στον αέρα της Μεσογείου και προσδιορίστηκε από την έκβαση των αμέτρητων μικρών και μεγάλων ναυμαχιών και αερομαχιών. Η θεώρηση των διεθνών ιστορικών γεγονότων δεν αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης της σημασίας που προκαλεί η διαχρονικά κυκλική περιστροφή των πολιτισμών, γύρω από αυτή τη θάλασσα. Η άνοδος και η κάθοδος των μεγαλύτερων αυτοκρατοριών εξαρτήθηκε μονολιθικά από το βαθμό εξάρτησης και επένδυσης στην κοινή θάλασσα, τη δική μας θάλασσα, τη θάλασσα του κόσμου.

Η συνεργασία Ελλάδας - Γαλλίας αποτιμάται διαχρονική και αμοιβαία μέσα στο γεωγραφικό πλαίσιο που συμπίπτουν οι εμβέλεις των γεωπολιτικών τους εθνικών επιδιώξεων και συμφερόντων. Η σύμπτωση τέτοιων κοινών στόχων ανάμεσα στις δύο χώρες διακατέχεται από ιστορική συνέχεια και προκύπτει τόσο μέσα από τις συγκυριακές συμπτώσεις όσο και από τις αυξημένες πιθανότητες που επιβάλλει η γειτνίαση μεταξύ τους. Η ελληνογαλλική συμβίωση καλλιεργήθηκε στο πέρασμα της ιστορίας από γεγονότα που σφυρηλάτησαν κοινό επικοινωνιακό επίπεδο σε πολλαπλά επίπεδα της στρατηγικής τους εξέλιξης. Οι πολλαπλές συναντήσεις Ελλάδας και Γαλλίας στο σταυροδρόμι των εθνικών τους συμφερόντων, δεν μπορούν να κριθούν αξιωματικά, καθώς η κάθε μία επαφή τους δεν αποτελούσε πάντα έναν επιπλέον λίθο στο οικοδόμημα της εταιρικής συνεργασίας. Σε κάθε περίπτωση, η τριβή μεταξύ τους ενθάρρυνε παρά αποθάρρυνε την περαιτέρω καλλιέργεια των σχέσεων, μέσα από διαφορετικά εθνικά πρίσματα που υπαγορεύονται από την ασφάλεια

---

¹ Μπρωντέλ, Φερνάντ, Η Μεσόγειος: Ο χώρος και η ιστορία, (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1990), σελ.9-10

της επιβίωσης, τη μεγιστοποίηση του κέρδους και την εξυπηρέτηση των περιφερειακών στρατηγικών συμφερόντων.

Σκοπός της παρούσας μελέτης αποτελεί η εξακρίβωση της γεωπολιτικής και γεωοικονομικής σημασίας της Μεσογείου, καθώς και η διερεύνηση των εθνικών συνεργασιών μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας που έλαβαν χώρα εντός της εν λόγω θαλάσσιας επικράτειας, κατά τα τελευταία σαράντα χρόνια. Η διατύπωση των συμπερασμάτων και οι ευκαιρίες που αναφύονται μέσα από την αξιολόγηση της διακρατικής τους συνεργασίας στη συγκεκριμένη περιφέρεια, θα αποτελέσουν εφαλτήρια για την περαιτέρω εθνική μας ασφάλεια και ευημερία. Αξιοματικά, για την ανάπτυξη του επικείμενου θέματος μελέτης, λήφθηκαν υπόψη οι παρακάτω παραδοχές:

- Τα ζητήματα ασφάλειας, ισορροπίας ισχύος και ανταγωνισμού των διακρατικών σχέσεων θα εξετάζονται αποκλειστικά στο πρίσμα της παγκοσμιοποίησης και της νέας τάξης πραγμάτων.
- Η αποδοχή και η τήρηση των αποφάσεων που εκδίδονται από διεθνείς θεσμούς και υπερεθνικές οργανώσεις θα συνεχίσουν να συνθέτουν το μοναδικό αποδεκτό συμπεριφοριακό διακυβερνητικό μοντέλο, για την επίτευξη της Παγκόσμιας Ειρήνης.
- Το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο θα συνεχίσουν να αποτελούν την κύρια παγκόσμια πηγή ενέργειας.
- Οι ΗΠΑ θα εντείνουν την πολιτική τους επιρροή στην ανατολική Μεσόγειο, προς εξυπηρέτηση των ηγεμονικών τους συμφερόντων.
- Η Γαλλία ορμώμενη από το αποικιακό της παρελθόν και από την αυτοθεώρησή της ως μία υπερδύναμη, μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, θα διατηρήσει την άσκηση ηγεμονικής πολιτικής στην περιφέρεια της Μεσογείου.
- Η κύρια εξωτερική απειλή για την ασφάλεια της Ελλάδας, θα συνεχίσει να προέρχεται από την Τουρκία.
- Η εσωτερική ισορροπία της Τουρκίας θα διατηρήσει αποσταθεροποιητικές τάσεις λόγω των σοβαρών συστημικών οικονομικών προβλημάτων, της έξαρσης του ελλειμματικού κράτους δικαίου και την αδυναμία πολιτικής ενσωμάτωσης εγχώριων μειονοτικών ομάδων.
- Η διεθνής τρομοκρατία και οι ασύμμετρες επιθέσεις θα συνεχίσουν να πρωταγωνιστούν στους δείκτες των παγκόσμιων απειλών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

«η δική μας θάλασσα»

Η γεωστρατηγική ετυμολογία

Η διαχρονική στρατηγική αξία της Μεσογείου αναγνωρίστηκε καθόλη τη διάρκεια της ανθρώπινης πολιτικής ιστορίας, στο πέρασμα των αιώνων. Μέσα από μακραίωνες διαμάχες και συγκρούσεις αναδείχθηκε ως η πιο σημαντική περιφερειακή θάλασσα της υφελίου, συγκεντρώνοντας το σφετεριστικό ενδιαφέρον περιφερειακών και παγκόσμιων δρώντων. Το στίγμα της γεωγραφικής θέσης της στην «*Ενδιάμεση Περιοχή*» του πλανήτη, αποτέλεσε την βασική προέλευση της ονοματολογικής της ετυμολογίας, καταλαμβάνοντας το κέντρο μεταξύ της Ασιατικής, της Ευρωπαϊκής και της Αφρικανικής ηπείρου. Ιστορικός ανάδοχος για τη σημερινή της ονομασία καθίσταται ο γεωγράφος Σολίνο, ο οποίος τον τρίτο αιώνα μ.Χ. την ονόμασε «*Mare Mediterraneum*», δηλαδή η θάλασσα μεταξύ των γαιών.² Αρχικά, οι Ρωμαίοι αναφερόμενοι σε ολόκληρη τη θαλάσσια έκταση, αποκαλούσαν τη Μεσόγειο ως «*Η Μεγάλη Θάλασσα*», «*Η Ενδιάμεση Θάλασσα*» αλλά και η «*Η Δική μας Θάλασσα*», ονομασίες που διαδέχτηκαν η μία την άλλη μέχρι την επικράτηση του σημερινού όρου.

Η Μεσόγειος, η πάλαι ποτέ Ρωμαϊκή «*Mare Nostrum*», αποτελεί σήμερα μία από τις πλέον σημαντικές περιφερειακές θάλασσες και έχει αναδειχθεί σε στρατηγική περιοχή εξαιρετικού ενδιαφέροντος. Ο όρος «*περιφερειακή θάλασσα*» απορρέει από τη συγκέντρωση πληθώρας διαφορετικών πολιτικών προσανατολισμών, οι οποίοι σχετίζονται άμεσα και πρώτιστα με την εξασφάλιση της εθνικής κυριαρχίας και της ευημερίας, εντός συγκεκριμένης περιοχής. Με άλλα λόγια, η εν λόγω περιφερειακή θάλασσα συντίθεται από δίκτυα συνεργασίας και σύγκρουσης, μεταξύ διεθνών, περιφερειακών και κρατικών δρώντων, κατά την εκμετάλλευση των ευκαιριών και της επίτευξης κοινών στόχων.³

Γεωγραφικά, η Μεσόγειος αποτελεί ένα ιδιαίτερο θαλάσσιο σύνολο που αντιπροσωπεύει μόλις το 0,7% της συνολικής έκτασης των θαλασσών και των ωκεανών που καλύπτουν τη γήινη επιφάνεια. Επιπλέον, αθροίζεται από επιμέρους μικρότερες θαλάσσιες περιοχές, όπως είναι το θαλάσσιο τμήμα του Γιβραλτάρ, η θάλασσα Αλμποράν, η θάλασσα των Βαλεαρίδων, η Λιγυρική, Τυρρηναϊκή και Αδριατική θάλασσα, το Ιόνιο, Μυρτώο και

² Braudel Fernand, Maurice Aymard, Filippo Coarelli, Η Μεσόγειος (Ο Χώρος και η Ιστορία) [μτφ. Αβδέλα Έφη], (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1990).

³ Γρηγόρης Τσάλτας, Διεθνής Συνεργασία και Σύστημα Διαχείρισης και Προστασίας του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος των Περιφερειακών Θαλασσών. Εισήγηση σε συνέδριο, (Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2005), σελ. 287-288.

Αιγαίο πέλαγος, καθώς και η θάλασσα του Μαρμαρά.⁴ Παρά τη μικρή της έκταση σε σύγκριση με τους ωκεανούς, η Μεσόγειος θάλασσα βρέχει είκοσι ένα διαφορετικά κράτη,⁵ εκ των οποίων τα δέκα εννέα από αυτά είναι παράκτια και μόνο δύο είναι νησιωτικά.⁶ Ειδοποιός διαφορά που την ξεχωρίζει έναντι των υπολοίπων περιφερειακών θαλασσών, είναι η πανσπερμία των μικρών και μεγάλων νησιών, νησίδων και βραχονησίδων που βρίσκονται διάσπαρτα, αλλά συσσωρεύονται κυρίως στην περιοχή του Αιγαίου και της ανατολικής πλευράς της. (Nousi 2007)

Από γεωμορφολογικής απόψεως, η Μεσόγειος αποτελεί μία αβαθή λεκάνη η οποία διακόπτεται στο κέντρο της, από μία μεγάλη υποθαλάσσια οροσειρά, η οποία εκτείνεται από τη Σικελία μέχρι της απέναντι ακτές της Τυνησίας. Η συγκεκριμένη υποθαλάσσια εδαφική έξαρση έχει κορυφή στα 360 μέτρα υπό της θαλάσσιας επιφάνειας και ουσιαστικά διαμορφώνει δύο διακριτές θαλάσσιες λεκάνες, στη δυτική και στην ανατολική πλευρά της Μεσογείου. Εξετάζοντας τα συνολικά υδατογραφικά της δεδομένα, το μέγιστο βάθος εντοπίζεται στα 4.500 μέτρα, ενώ το μέσο βάθος κυμαίνεται στα 1.500 μέτρα, με χαρακτηριστικό ότι μόνο το 20% του πυθμένα της έχει βάθος μικρότερο των 200 μέτρων. Εν το συνόλω, η υποθαλάσσια μορφολογία της Μεσογείου αποτελείται από εκτεταμένες αβυσσικές πεδιάδες στο δυτικό της διαμέρισμα και από ένα σύστημα εγκάρσιων εδαφικών εξάρσεων, απότοκο ηφαιστιογενών και σεισμικών δραστηριοτήτων, στην ανατολική υπολεκάνη της.

Η διττή γεωπολιτική διάσταση

Σε μία προσπάθεια γεωπολιτικής ανάγνωσης της Μεσογείου, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να προσδιορισθεί η οντολογική της διάσταση, υπό τη διάκριση της φυσικής και στρατηγικής της υπόστασης. Υπό τη φυσική της διάσταση, ως ένα ενιαίο σώμα νερού, η Μεσόγειος αναπόδραστα υπήρξε η καθοριστική γέφυρα επικοινωνίας και οικονομικής συνδιαλλαγής ανάμεσα στους διαφορετικούς πολιτισμούς των ακτών της. Πολλές φορές όμως, ο ίδιος υδάτινος όγκος λειτούργησε ως ένα αυστηρό και απροσπλάστο σύνορο μεταξύ φανατισμένων θρησκευτικών οπαδών, όπως για παράδειγμα συνέβη τον 16^ο αιώνα μεταξύ του Χριστιανισμού και του Ισλάμ. Η πιο κοινή όμως αποδεκτή προσέγγιση διεθνώς, είναι ο καθορισμός της Μεσογείου υπό την ευρύτερη στρατηγική της διάσταση, ως μία περιοχή που λαμβάνουν χώρα διαδράσεις από διαφορετικούς πολιτικούς δρώντες. Η εν

⁴ Βλ. Εικόνα 1: Το υποθαλάσσιο ανάγλυφο της Μεσογείου

⁵ Ισπανία, Γαλλία, Μονακό, Ιταλία, Σλοβενία, Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Αλβανία, Ελλάδα, Τουρκία, Συρία, Λίβανος, Ισραήλ, Αίγυπτος, Λιβύη, Τυνησία, Αλγερία, Μαρόκο.

⁶ Μάλτα, Κύπρος.

λόγω σημασιολογική προσέγγιση της Μεσογείου εμπεριέχει πλέον της θαλάσσιας έκτασης και όλα τα εδάφη και τα νησιά που βρέχονται από αυτήν και επιδρούν άμεσα στις όποιες οικονομικές, πολιτικές και στρατιωτικές εξελίξεις. Ο ολιστικός καθορισμός της Μεσογείου επί γεωπολιτικής βάσης, προσφέρει τη δυνατότητα μελέτης όλων των πτυχών και των παραμέτρων που συντελούν στην ανάδειξη του ρόλου της για τη διαμόρφωση του δυτικού κόσμου. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι, η εξέταση της Μεσογείου ως θάλασσα και έδαφος μαζί, καθορίζεται από τις διαχρονικές ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις που καθιστούν τη Μεσόγειο το σημαντικότερο πολιτικό, πολιτιστικό και θρησκευτικό σταυροδρόμι. (Sabič: and Bojinović 2007)

Η Μεσόγειος ισορροπεί μεταξύ των διαφορετικών της διαστάσεων που γίνονται αντικείμενα μελέτης και αντιπαράθεσης σε πολιτικό, γεωγραφικό και περιφερειακό επίπεδο.⁷ Υπό τον αντικειμενικό σκοπό της παρούσας μελέτης δεν υπάρχει εύκολος προσδιορισμός της θάλασσας, που ενώνει τρεις ηπείρους και δύο ωκεανούς. Στη διεθνή βιβλιογραφία συχνά χρησιμοποιούνται οι τρεις διαφορετικές έννοιες της «Θάλασσας», του «Χώρου» και της «Περιφέρειας» για να προσδώσουν στη Μεσόγειο την οπτική που υπαγορεύεται από το εκάστοτε αντικείμενο μελέτης και το επίπεδο αυτού. Μερικοί μάλιστα, υποστηρίζουν την ύπαρξη και μίας τέταρτης διάστασης στη Μεσόγειο, αυτή που σκιαγραφείται από το πλήθος κρατικών και διεθνών δρώντων, ως ένα ενιαίο οντολογικό συγκρότημα που μεριμνά για την περιφερειακή ασφάλεια.⁸ Οι παραπάνω τρεις δημοφιλέστερες προσεγγίσεις διακρίνονται ανάλογα με το εύρος της γεωγραφικής και διπλωματικής έκτασης που μελετάται και εκτείνονται από τον Περσικό Κόλπο μέχρι τον Εύξεινο Πόντο. Υπό το σκεπτικό ότι δεν υπάρχουν σαφή και κοινά όρια για τον γεωπολιτικό, γεωοικονομικό και γεωστρατηγικό ορισμό της Μεσογείου, πολλοί δρώντες συμμετέχουν σε μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό, ακόμη και αν δεν αυτοπροσδιορίζονται ως Μεσογειακοί.⁹

Στη Μεσόγειο αδυνατούμε να επικαλεστούμε την ύπαρξη μιας ενιαίας πολιτικής αντίληψης περί της «*Διατήρησης της ειρήνης*», όπως χαρακτηριστικά παρατηρείται στην περίπτωση των βόρειο ευρωπαϊκών χωρών. Ωστόσο, παρά τις συγκεκριμένες πολιτικές αποκλίσεις ωθούν τα Μεσογειακά κράτη,¹⁰ ωθούνται στη σύναψη εταιρικών σχέσεων και

⁷ Paul Balta, *The Mediterranean as a Zone of Conflicts*, No. 37 (Ρώμη: Afers Internacionals 1997), σελ. 151-156.

⁸ Brian Hocking, *Non-State Actors and the Transformation of Diplomacy*, (Λονδίνο, 05 Μαρ 2011), σελ. 6.

⁹ Βλ. Πίνακα 1: Διεθνείς διακυβερνητικές οντότητες στη Μεσόγειο.

¹⁰ Όπως είναι η Αλγερία, η Ισπανία, η Τυνησία, η Γαλλία, η Ιορδανία, η Αίγυπτος και η Ιταλία.

άλλων συλλογικών ειρηνευτικών διαδικασιών με απώτερο στόχο την κοινή εμπέδωση της ασφάλειας μέσω της συμμετοχής σε επιχειρήσεις ειρηνευτικού χαρακτήρα.¹¹ Οι ένοπλες δυνάμεις των χωρών εταίρων του «Μεσογειακού Διαλόγου», για παράδειγμα, είναι επιφορτισμένες εκτός από την εκτέλεση των παραδοσιακών τους καθηκόντων, με την εταιρική υποχρέωση αμυντικής υποστήριξης. Εντός, του κύκλου των αρμοδιοτήτων τους ανήκουν και δραστηριότητες που είναι απόλυτα προσαρμοσμένες στην αποφυγή στρατιωτικών εντάσεων και στην καταστολή ασύμμετρων απειλών από δρώντες μη στρατιωτικού χαρακτήρα. Η διαρκώς τροφοδοτούμενη αίσθηση της ανασφάλειας, προκαλεί μια έντονη δυσπιστία στις διακρατικές σχέσεις, ιδιαίτερα εκείνων που βρίσκονται απέναντι στα βόρεια και νότια παράλια της Μεσογείου. Πρόκειται για έλλειψη εμπιστοσύνης που πηγάζει από τις αραβικές χώρες, καθώς προσάπτουν ευθείες κατηγορίες προς τις χώρες του Μεσογειακού βορρά, για συμπεριφορές παρεμβατισμού και σύγχρονης επικυριαρχίας, αποικιοκρατικής υφής. (Σεϊμένης και Σεϊτής 2011)

Η γεωοικονομική ανισορροπία

Παρά την πρόσφατη εξάπλωση του παγκοσμιοποιημένου συστήματος, η Μεσόγειος παραμένει ένας στρατηγικός κόμβος εφαρμογής πολιτικών συναντιλήψεων, αλλά και ένα πεδίο αιματηρών συγκρούσεων, ανισότητας, κυριαρχίας και αντιθέσεων μεταξύ του βορρά και του νότου της. Συγκεκριμένα, η μεταψυχροπολεμική Μεσόγειος εμφανίζει την πλειονότητα των συμπτωμάτων που προκαλεί η σύγχρονη πολιτική ανισότητα με την παράτυπη μετανάστευση, την τρομοκρατία, τη θρησκευτική αδιαλλαξία και την έλλειψη σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να αποτελούν κυρίαρχα στοιχεία. Είναι γεγονός πως το συστημικό «*Annus Mirabilis*»¹² (1989) βρήκε τη Μεσόγειο να είναι πολιτικά ασταθής, οικονομικά ασθενής και θεσμικά ανοργάνωτη για να ισορροπήσει στην πολυπλοκότητα της νέας περιόδου.¹³ Κατάφορτες από πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και θρησκευτικές εντάσεις που συχνά κλιμακώνονται σε ανοιχτές συγκρούσεις, οι περισσότερες αραβικές χώρες της Μεσογείου φαίνεται απίθανο να μπορέσουν να ενσωματωθούν στο νέο παγκοσμιοποιημένο πολιτικό σύστημα. Οι διεθνείς επενδυτικές δράσεις στις χώρες αυτές παραμένουν μουνδιασμένες εξαιτίας της παρατεταμένης κρίσης στη Μέση Ανατολή και του παράπλευρου συγκρουσιακού αντίκτυπου που δημιουργεί στην περιφέρεια της. Τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά κατέστησαν τη Μεσόγειο κατά τη

¹¹ Ως τέτοιες περιπτώσεις αναφέρονται χαρακτηριστικά η Αγκόλα, η Καμπότζη, η Αϊτή, η Σομαλία και η πρώην Γιουγκοσλαβία..

¹² Η λατινική φράση "annus mirabilis" σημαίνει θαυμάσιο έτος (έξοχο έτος).

¹³ David Patton, *Annus Mirabilis: 1989 and German Unification*, (Οξφόρδη, Σεπ 10, 2011), σελ. 21-22.

μεταψυχροπολεμική περίοδο σε μια από τις σημαντικότερες πηγές ανασφάλειας για τη σύγχρονη Ευρώπη.

Η Μεσόγειος κατά τη μελέτη της οικονομικής της εξέλιξης, αναγνωρίζεται για την δημιουργία και ανάπτυξη μίας διακριτής θαλασσογενούς οικονομίας, στην οποία οι οικονομικοί παράγοντες κλήθηκαν να εναρμονιστούν προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους. Παράλληλα, γίνεται αντιληπτό ότι οι αντιθέσεις που εμφανίζουν οι γεωπολιτικές επιδιώξεις των κρατικών δρώντων στη Μεσόγειο, αποτελούν αρνητικό παράγοντα για την ανάπτυξη και την προώθηση της εν γένει συνεργασίας τους στην περιοχή. Εξετάζοντας την κοινωνική δομή των παραλιακών κρατών, τα υφιστάμενα μακροοικονομικά μεγέθη και το επίπεδο οικονομικής τους ανάπτυξης, καταγράφονται υψηλά ποσοστά παραοικονομίας.¹⁴ Είναι χαρακτηριστικό ότι, για την περίοδο 2010-2015 το ποσοστό της μαύρης οικονομίας ανήλθε στο 40%-45% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος για τις νότιο Μεσογειακές χώρες, την ίδια περίοδο που η Ελλάδα κατέγραψε μόλις το 20%, ενώ ο μέσος όρος Ε.Ε. αγγίζει μόλις το 15%.¹⁵ Το γεγονός αυτό καταδεικνύει τις δομικές παθογένειες των ασθενέστερων οικονομικά Μεσογειακών χωρών καθώς και την ανάγκη εναρμόνισης τους με τις προηγμένες χώρες της ευρωπαϊκής ηπείρου. Εξάλλου, η κοινή ιστορία και οι ισχυροί πολιτισμικοί δεσμοί αποτελούν το ουσιαστικότερο σημείο έναρξης για διάλογο και προώθηση οικονομικών δράσεων κοινής ωφελείας. (Συλλογικό Έργο 2017)

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), το οποίο αποτελεί τον κύριο χρηματοδοτικό σύμβουλο των οικονομικά ασθενέστερων κρατών, καθόλη την μεταβατική τους πορεία από τη δανειακή εξάρτηση προς την ελεύθερη αγορά, χρησιμοποιεί τρεις βασικούς δείκτες μέτρησης. Ο πρώτος δείκτης αναφέρεται στο βαθμό φιλελευθεροποίησης του εμπορίου, ο δεύτερος στην πιστοληπτική ικανότητα, ενώ ο τρίτος αναφέρεται στη σχέση των κατά κεφαλήν Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (Ξ.Α.Ε). Το δυτικό ενδιαφέρον επένδυσης στην νότιο-ανατολική Ευρώπη είναι πάρα πολύ χαμηλό, δεδομένου ότι μόνο το 5% των παγκόσμιων εκροών Ξ.Α.Ε επενδύεται στις χώρες αυτές. Σήμερα, δεκαπέντε χρόνια μετά την έναρξη προσπάθειας για μετάβαση στην οικονομία της αγοράς, παρουσιάζονται σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης και ευημερίας στην ευρύτερη περιοχή της νότιο-ανατολικής Ευρώπης και του Εύξεινου Πόντου - Μαύρης Θάλασσας.

¹⁴ Μαύρη οικονομία είναι το τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας ενός κράτους που αντιβαίνει στους εμπορικούς κανόνες και την κρατική νομοθεσία που διέπουν την ανταλλαγή των όποιων αγαθών και υπηρεσιών.

¹⁵ Βλ. Πίνακα 2: Συγκριτικοί ελληνογαλλικοί δείκτες ετήσιου Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

«το οδοιπορικό της Γαλλίας»

Η καλλιέργεια της υπερδύναμης

Η μεγαλύτερη συνεισφορά της Γαλλικής Δημοκρατίας στο Δυτικό πολιτισμό συνοψίζεται με δύο λέξεις, στον εθνικισμό και στο φιλελευθερισμό. Ο (μοντέρνος) εθνικισμός αναδύθηκε μέσα από την ιδεολογική προσέγγιση που θέλει την εξίσωση κράτους, έθνους και λαού και έχει τις ρίζες του στη Γαλλική Επανάσταση, κατά την οποία επιβλήθηκε η καθολική επιθυμία ύπαρξης ενός κράτους για κάθε έθνος. Το πάθος του εθνικισμού προκάλεσε σημαντικές πολιτικές αλλαγές οπουδήποτε παρατηρήθηκε, με τη Γαλλική Επανάσταση να αποτελεί την αφετηρία των μεγάλων μεταγενέστερων εθνικών επαναστάσεων, όπως της Ουγγρικής, της Ελληνικής και της Σερβικής. Συγκίνησε και συγκλόνησε εκατομμύρια ανθρώπους, ενέπνευσε μεγάλους Έλληνες και ξένους ποιητές¹⁶ και διαμόρφωσε νέες υποκειμενικές και συστημικές αντιλήψεις στο διεθνές πολιτικό σύστημα¹⁷. Παρότι ο εθνικισμός παρουσιάστηκε με διάφορες μορφές¹⁸ κατά την ανθρώπινη ιστορία, για πρώτη φορά με την σημερινή του μορφή και έννοια πρωτοεμφανίζεται στη Γαλλική Επανάσταση. Από τη συγκεκριμένη οπτική, η Γαλλική Επανάσταση θεωρείται η κορωνίδα όλων, καθώς ανέδειξε ένα νέο εθνοκρατικό κοινωνικό οργανωσιακό σύστημα, όπου το απόλυτο συγκριτικό πλεονέκτημα ισχύος το έχει ο λαός και όχι ο ηγεμόνας ή ο ανώτερος άρχοντας. Συναφώς, εθνικισμός, νοείται ως η ιδεολογία που δηλώνει τυφλή εμπιστοσύνη στην κοινότητα ενός πληθυσμού και στο έθνος που την διαρδώνει οντολογικά.

Από τη Γαλλική Επανάσταση μέχρι σήμερα, η Γαλλία διαδραματίζει εξέχοντα ρόλο, στα Μεσογειακά δρώμενα και εξελίξεις, όσο και της Ευρώπης γενικότερα. Το 1798, ο Ναπολέων εκστρατεύει εναντίον της Αιγύπτου, την οποία κατάφερε να κατακτήσει μόλις το 1803. Το 1830 η Γαλλία θέτει υπό την κατοχή της την Αλγερία, σε μία κίνηση αντιπερισπασμού έναντι της πρόθεσης των Βρετανών να θέσουν υπό την κατοχή τους το Άντεν.¹⁹ Το 1878, διεξάγεται το συνέδριο του Βερολίνου, βάση του οποίου η Γαλλία αποκτά

¹⁶ Εκ των Ελλήνων ποιητών και λογοτεχνών είναι ο Ρήγας Φεραίος, ο Διονύσιος Σολωμός, ενώ από τους ξένους ο Βίκτωρ Ούγκο.

¹⁷ Στις υποκειμενικές συνέπειες του εθνικισμού μπορούν να ενταχθούν πάσης φύσεως προβλήματα που συνδέονται με την απειλή του έθνους κράτους, όπως το μεταναστευτικό πρόβλημα που κατά την άποψη των εθνικιστών οδηγεί στην αλλοίωση του γηγενή πληθυσμού.

¹⁸ Βασικές μορφές εθνικισμού είναι ο πατριωτικός, ο φιλελεύθερος και ο συντηρητικός.

¹⁹ Το Άντεν είναι λιμάνι στην Υεμένη και προσωρινή πρωτεύουσα της χώρας από τον Μάρτιο του 2015.

την Τυνησία, την βρετανική Κύπρο, την Αυστρία και την Βοσνία. Αρχικά, το 1916 με την συνθήκη του Sykes - Picot²⁰ και έπειτα τον Απρίλιο του 1920 με την σύνοδο του Σαν Ρεμό και την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών, διανέμονται μεταξύ της Γαλλίας και της Βρετανίας, σε ξεχωριστές διοικήσεις, εδάφη της Βόρειας Αφρικής και της Μ. Ανατολής, καθορίζοντας το μέλλον της Συρίας, του Κουρδικού έθνους αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Τέλος το 1956, όταν ξέσπασε η κρίση στη διώρυγα του Σουέζ, οι Γάλλοι και οι Βρετανοί εξαπολύσαν επίθεση κατά της Αιγύπτου, έχοντας συμφωνήσει μυστικά με το Ισραήλ, γεγονός που προκάλεσε την έντονη αντίδραση των ΗΠΑ και την εφαρμογή ένα χρόνο αργότερα, του δόγματος Αϊζενχάουερ (Eisenhower).²¹

Μεταπολεμικά, η Γαλλία υπήρξε η μόνη από τις αποικιακές δυνάμεις που διατήρησε κάποιο ρόλο στην περιοχή της Μεσογείου. Από τη στιγμή που το Ηνωμένο Βασίλειο αποσύρθηκε από τη Μεσόγειο, η Γαλλία άμβλυσε τις επιλογές της και καθόρισε μια νέα ηγεμονική πολιτική διακριτικής αποστασιοποίησης από αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών στην περιοχή. Η ιστορική πραγματικότητα κατέγραψε τον Νοέμβριο του 1960, τη γαλλική απόκτηση πυρηνικού οπλοστασίου και ταυτόχρονα τη δυνατότητα επιλογής μιας νέας γαλλικής στρατηγικής με προσανατολισμό «*προς όλες τις κατευθύνσεις*». Η συγκεκριμένη στρατηγική στηρίχθηκε στα πυρηνοκίνητα αεροπλανοφόρα, αλλά κυρίως στην αεροπορία και τα υποβρύχια που διαθέτουν πυρηνικά όπλα. Έτσι, μέσα σε λίγο χρόνο η Γαλλία ενδυνάμωσε την παρουσία της στο Μαγκρέμπ²², το οποίο παρέμενε η πλούσια πύλη της κεντρικής Αφρικής με τα σημαντικά εξορυκτικά οφέλη σε πετρέλαιο, ουράνιο και διάφορα μεταλλεύματα. Παράλληλα, τα γαλλικά συμφέροντα οδήγησαν στην ίδρυση δύο πετρελαϊκών εταιριών, την κρατική Εταιρεία Πετρελαίων που μετονομάστηκε αργότερα σε Total και την Elf, στις οποίες το κράτος συμμετέχει με 85% στην πρώτη και 35% στη δεύτερη. Τη δεδομένη χρονική περίοδο, οι εν λόγω εταιρίες συνεπικουρούμενες από μία σύγχρονη αποικιοκρατική εξωτερική πολιτική, αύξησαν την παρουσία τους στη Μέση

²⁰ Η Συμφωνία Σάικς-Πικό (Sykes-Picot Agreement), ήταν μυστικό σύμφωνο που συνήφθη τον Μάιο του 1916, ανάμεσα στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία με τη συναίνεση της Σοβιετικής Ένωσης. Με αυτό μοιράζονταν σε σφαίρες επιρροής και ελέγχου τα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στη σημερινή Τουρκία, τη Μέση Ανατολή, το Ιράκ και τη Συρία.

²¹ Fred Halliday, *Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις*, [μτφ. Ελένη Μαρούλη], (Αθήνα: Ξεφάρας, 2010), σελ. 48-54.

²² Μαγκρέμπ: ονομασία που προσδιορίζει τη Δύση στα Αραβικά, αλλά στην πραγματικότητα ονομάζεται η περιοχή της Βορειοδυτικής – Βόρειας Αφρικής που περιλαμβάνει το Μαρόκο, την Αλγερία και την Τυνησία. Με τον όρο Μεγάλο Μαγκρέμπ περιλαμβάνονται επιπλέον οι περιοχές της Δυτικής Σαχάρας, της Μαυριτανίας και της Λιβύης.

Ανατολή και στα κράτη του Μαγκρέμπ, συμμετέχοντας ενεργά στην εκμετάλλευση των πλούσιων ενεργειακών φυσικών κοιτασμάτων.²³

Η Μεσογειακή ηγέτιδα

Το σύγχρονο κράτος της Γαλλίας, διαθέτει ισχυρούς γεωπολιτικούς συντελεστές που της προσδίδουν το status μίας υπερδύναμης στο μετά – μοντέρνο πολυπολικό διεθνές σύστημα. Με ένα ισχυρό ναυτικό και παραδοσιακή άσκηση ηγεμονικής πολιτικής, κατάφερε ιστορικά να αναδειχθεί σε αποικιοκρατική δύναμη αποκομίζοντας τα ανάλογα γεωοικονομικά οφέλη. Στη σημερινή της μορφή, η Γαλλία αποτελεί το μεγαλύτερο σε έκταση κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το τεσσαρακοστό τέταρτο παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένου των υπερπόντιων εδαφών της, σε Ειρηνικό και Ατλαντικό ωκεανό. Ταυτόχρονα, διαθέτει τη μεγαλύτερη Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (Α.Ο.Ζ.)²⁴ παγκοσμίως, ενώ συνορεύει με εννέα χώρες της ευρωπαϊκής χερσονήσου και επιπλέον με τη Βραζιλία και το Σουρινάμ, λόγω Γαλλικής Γουινέας. Διαθέτει εύκρατο κλίμα και έδαφος που στο σύνολό του διαμορφώνεται από έντονη διαμερισμάτωση και μεγάλη μορφολογική διακύμανση, από ορεινούς όγκους μέχρι και πρόσφορες καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Επιπρόσθετα, είναι η δεύτερη πολυπληθέστερη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η εικοστή πρώτη παγκοσμίως.²⁵ Η οικονομία της Γαλλίας καταλαμβάνει την εντέκατη θέση στην παγκόσμια κατάταξη, ενώ διαχρονικά παρουσιάζει υψηλά έξοδα σε σχέση με τους ρυθμούς της ανάπτυξης. Αξιοσημείωτο της γαλλικής οικονομίας, είναι ή σύνθεση του Α.Ε.Π. ανά παραγωγικό τομέα της οικονομίας, όπου μόλις το 2% καταλαμβάνεται από τον πρωτογενή, 20,1% από τον δευτερογενή και 77,9% από τον τριτογενή τομέα. (Nouschi 2003)

Οι συντελεστές ισχύος που καθορίζουν την εθνική στρατηγική, αποτελούσαν ανέκαθεν το μετρήσιμο στοιχείο που οδηγεί στη συγκριτική και τελικά στην ιεραρχική κατάταξη των κρατών στην παγκόσμια κλίμακα. Τα κράτη που καταφέρνουν και διατηρούν τους συντελεστές ισχύος σε υψηλά επίπεδα, έχουν τη δυνατότητα να αμβλύνουν τους εθνικούς τους ορίζοντες σε παγκόσμια κλίμακα και να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες μακριά από το έδαφος τους. Τα συγκεκριμένα κράτη, τα οποία προβάλλουν την ισχύ τους σε

²³ Andre Nouschi, Η Μεσόγειος στον 20ο Αιώνα [μτφ. Κώστας Τσικερδανός], (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2003), σελ.363-365.

²⁴ Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) θεωρείται η θαλάσσια έκταση, εντός της οποίας ένα κράτος έχει δικαίωμα έρευνας ή άλλης εκμετάλλευσης των θαλασσίων πόρων, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής ενέργειας από το νερό και τον άνεμο. Εκτείνεται πέραν των χωρικών υδάτων μιας χώρας (συνήθως 12 ν.μ.) στα 200 ναυτικά μίλια από την ακτογραμμή

²⁵ Βλ. Πίνακες 3, 4, 5 σχετικούς με συγκριτικούς οικονομικούς δείκτες Ελλάδας – Γαλλίας.

μεγάλες αποστάσεις θεωρούνται «*Κυρίαρχοι δρώντες*» και αποτελούν ουσιαστικά τους διαχειριστές του διεθνούς συστήματος. Οι πολιτικές τους επιδιώξεις και κατά επέκταση οι εφαρμοζόμενες στρατηγικές τους, διαμορφώνουν τόσο τα τοπικά όσο και τα περιφερειακά διακρατικά συστήματα ισορροπίας. Παραδοσιακοί ισχυροί δρώντες στην περιοχή της Μεσογείου, αναδείχθηκαν τα κράτη της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου μέχρι και το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μεταπολεμικά, οι ΗΠΑ και η πρώην Σοβιετική Ένωση ανέλαβαν τα Μεσογειακά ηνία, καθώς αποτελούσαν τους δύο κεντρικούς πόλους του Ψυχρού διεθνούς συστήματος. Από το τέλος του Ψυχρού πολέμου μέχρι και σήμερα πέραν των ΗΠΑ, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ρωσία και η Κίνα, ο καθένας για διαφορετικούς λόγους, επιδιώκει την προώθηση των εθνικών του συμφερόντων στην περιφέρεια της Μεσογείου. Ως κοινό ενδιαφέρον όλων των παραπάνω «*Κυρίαρχων δρώντων*» αναγνωρίζεται ο σφετερισμός των υφιστάμενων ενεργειακών πηγών στους Μεσογειακούς θαλάσσιους και χερσαίους άξονες, οι οποίοι παρέχουν δυνατότητες ελέγχου του παγκόσμιου εμπορίου.

Οι διαχρονικές πολιτικό - οικονομικές επιδιώξεις της Γαλλίας στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου, έθεταν ανέκαθεν πρωταρχικό σκοπό την εξασφάλιση της ελεύθερης διακίνησης των στρατιωτικών και εμπορικών της ναυτικών μέσων. Αδιαμφισβήτητα, η πολιτιστική και τεχνολογική επενδυτική παρουσία της Γαλλίας στα περιφερειακά κράτη ενδιαφέροντος στην περιοχή του Μαγκρέμπ και της Μέσης Ανατολής, προσέφερε μία σημαντική ευκαιρία για την κυριαρχική της εδραίωση. Το Αλγέρι είναι αποδέκτης του μεγαλύτερου μεριδίου των πιστώσεων που διαμοιράζονται με διάφορους τρόπους, καθώς οι σχέσεις μεταξύ Αλγερίας και Γαλλίας διέπονται απαρέγκλιτα από τον κανόνα του «*de Gaulle*». Ο Γάλλος πολιτικός ηγέτης υποστήριζε ότι η συγκεκριμένη διακρατική συνεργασία αποτελεί «*τη βιτρίνα των σχέσεων της Γαλλίας με τον Τρίτο Κόσμο*» και για το λόγο αυτό πρέπει να κρατηθεί αδιάρρηκτη. Η διατήρηση βέβαια της εν λόγω σχέσης είχε και το ανάλογο τίμημα, καθώς η Γαλλία ενέδωσε σε ένδειξη καλής θελήσεως και χωρίς αντιδράσεις, σχεδόν σε κάθε βούληση του αποικιοκρατούμενου Αλγερίου. Για παράδειγμα, υπογράψε δύο συμφωνίες (τον Απρίλιο του 1964 και τον Ιούλιο του 1968), σχετικές με την παροχή μεταναστευτικού ασύλου σε αλγερινούς εργάτες, ενώ μια νέα συμφωνία συνήφθη τον Ιούλιο του 1965 βάσει της οποίας καθοριζόταν το μέλλον στις σχέσεις των δύο χωρών για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Τέλος, η Γαλλία δέχθηκε να μειώσει τη χρονική προθεσμία που προέβλεπαν οι συμφωνίες του Ενβιαν, οι οποίες υπαγόρευαν την εκκένωση

της γαλλικής ναυτικής βάσης στο Μερς ελ-Κεμπίρ²⁶ (1968) και της αεροπορικής βάσης στο Μπου Σφερ (1970). (Μαργαρίτης 2014)

Σαφέστατα, η εμπλοκή της Γαλλίας στα ευρωπαϊκά δρώμενα υπήρξε καθοριστική με ανάληψη ηγετικού ρόλου εντός των εσωτερικών και εξωτερικών ευρωπαϊκών υποθέσεων διεκδικώντας παράλληλα, την πρωτοκαθεδρία στις εξελίξεις του Μεσογειακού γίγνεσθαι. Η Γαλλία περισσότερο από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες διατήρησε και σύσφιξε τους δεσμούς της με πολλά Μεσογειακά κράτη για κοινωνικούς, ιστορικούς και οικονομικούς λόγους. Έτσι, πέρα από τις διμερείς συμμαχίες που επιδίωξε, ανέλαβε περιφερειακές πρωτοβουλίες που οδήγησαν στη σύναψη πολυμερών συνεργασιών για την οικοδόμηση μιας αμοιβαίας προσπάθειας και την αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων. Η υποβόσκουσα τάση των προαναφερόμενων «*Κυρίαρχων δρώντων*» ήταν και θα παραμείνει, η ικανοποίηση των εθνικών στρατηγικών τους στόχων μέσα από τη δημιουργία νέων υπερεθνικών θεσμών και νέων συσχετισμών δυνάμεων. Για παράδειγμα, η γαλλική πρωτοβουλία του συνασπισμού Πέντε συν Πέντε (5+5) αναπτύχθηκε τον Ιούλιο του 1990²⁷, εστιάζοντας στη συνεργασία πάνω σε τομείς για τη διαχείριση των φυσικών πόρων, την ανάπτυξη της οικονομίας, του εμπορίου και την καταστολή της μετανάστευσης.²⁸ Ο συγκεκριμένος πολιτικός σχηματισμός (5+5) εκδήλωνε ταυτόχρονα τη βούληση των συμμετεχόντων κρατών να παραμείνουν αποστασιοποιημένα από οποιαδήποτε εμπλοκή στις ενεργειακά διαδιδιλονούμενες περιοχές της ανατολικής Μεσογείου. Άλλη μία διακρατική συνεργασία που φέρει την υπογραφή του Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών Μπλαζί, είναι η ίδρυση της Ομάδας Ελίας, που συγκροτήθηκε το 2005, με τη συμμετοχή παράκτιων Μεσογειακών χωρών και αντικείμεν ενασχόλησης τα τρέχοντα θέματα της επικαιρότητας με πρωτεύον αυτό της μετανάστευσης. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η Γαλλία παραμένει το μοναδικό ευρωπαϊκό κράτος, μετά την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου, που συμμετέχει αλόγιστα σε Μεσογειακές επιχειρήσεις, όπως είναι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας στη Συρία από τον Απρίλιο του 2018, αλλά και άλλες επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων, όπως αυτή στη Λιβύη το 2011. (Cooper, Gibbons Neff και Hubbard 2018)

²⁶ Mers-el-Kébir: Βρίσκεται στο δυτικό μυχό του όρμου του Οράν και θεωρείται από τους ασφαλέστερους λιμένες της Μεσογείου, αλλά και σπουδαία ναυτική βάση.

²⁷ Στο αρχικό σχήμα συμμετείχαν η Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία, Τυνησία, Λιβύη, Αλγερία, Μαρόκο και η Μαυριτανία, ενώ μετά την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2004, συμπεριλήφθηκε και η Μάλτα.

²⁸ Σωτήριος Βαρουζάκης, Η διπλωματία της Μεσογείου. (Αθήνα: Σάκκουλα Α.Ε., 2011), σελ. 218-222.

Η στρατηγική επιδίωξη της Γαλλίας για την περιφρούρηση των εθνικών της συμφερόντων στην Μεσόγειο επιτάσσει τη στρατιωτική, διπλωματική και οικονομική της συνεργασία με τα υπόλοιπα παράλια κράτη. Στην κατεύθυνση αυτή χρησιμοποίησε την επιρροή που ασκεί εντός διεθνών οργανισμών, όπως για παράδειγμα όταν πρωτοστάτησε στην αναθέρμανση του Μεσογειακού Διαλόγου το Δεκέμβριο 1998, σε επίπεδο Υπουργών Εξωτερικών των κρατών μελών του Ν.Α.Τ.Ο. Ο Μεσογειακός Διάλογος αποτέλεσε κομβικό φόρουμ γιατί πρωτοεγκαθίδρυσε το πνεύμα για την ασφάλεια της Μεσογείου στις μελλοντικές διεθνείς πρωτοβουλίες, οι σημαντικότερες εκ των οποίων ήταν η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕ.Ε.) και ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (Ο.Α.Σ.Ε.).²⁹ Επιπλέον, το 1999, τα δύο στρατηγεία του Ν.Α.Τ.Ο. (το Συμμαχικό Στρατηγείο στην Ευρώπη και το αντίστοιχο Συμμαχικό Στρατηγείο Ατλαντικού) σχεδίασαν και εκτέλεσαν συνολικά σαράντα εννέα στρατιωτικές δράσεις, με τη συμμετοχή των Μεσογειακών κρατών μελών σε ένα πλαίσιο με αποκλειστικό αντικείμενο την ανθρωπιστική βοήθεια με έρευνα και διάσωση στη Μεσόγειο θάλασσα, καθώς και την ασφάλεια των πλόων εντός αυτής. Αποτέλεσμα των εν λόγω διακρατικών συνεργασιών και δεσμεύσεων που ανέλαβαν τα συμμετέχοντα κράτη, η Ιορδανία, η Αίγυπτος και το Μαρόκο, υπό τη γαλλική διπλωματική πίεση, έλαβαν μέρος στις μετέπειτα δυνάμεις σταθεροποίησης (S.FOR)³⁰ και κινητοποιήσεις (I.FOR)³¹ του Ν.Α.Τ.Ο., στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη.

²⁹ Στην περίπτωση του Ο.Α.Σ.Ε., οι τρίτοι μεσογειακοί εταίροι είναι οι ίδιοι με εκείνους του μεσογειακού διαλόγου του Ν.Α.Τ.Ο. με μόνη εξαίρεση τη Μαυριτανία, η οποία συμμετέχει στον αντίστοιχο διάλογο της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Οι τρίτοι μεσογειακοί εταίροι εντάχθηκαν κατά τρία κύματα (1992-1998).

³⁰ Σταθεροποίηση στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη ήταν μια πολυεθνική ειρηνευτική δύναμη υπό την ηγεσία του ΝΑΤΟ που αναπτύχθηκε μετά τον πόλεμο της Βοσνίας, αρκετές χώρες εκτός ΝΑΤΟ συνέβαλαν στρατεύματα

³¹ Η δύναμη επιβολής της ειρήνης ενσαρκώθηκε από μια πολυεθνική δύναμη υπό την ηγεσία του ΝΑΤΟ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, με θητεία ενός έτους από τις 20 Δεκ 1995 έως τις 20 Δεκ 1996

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

«το ελληνικό πεπρωμένο»

Η πολύτιμη ελληνική γεωπολιτική θέση

Η ελληνική επικράτεια υπό τον γεωστρατηγικό φακό παρουσιάζει ιδιαίτερα πλεονεκτήματα λόγω της γεωγραφικής θέσης που κατέχει. Η συγκεκριμένη γεωπολιτική πραγματικότητα εντάσσει τη χώρα μας στις πλέον στρατηγικές περιοχές του κόσμου, ιδιαίτερης αξίας. Τοποθετημένη στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων και με ταυτόχρονη γεωφυσική μορφολογία χερσαίας και νησιωτικής οντότητας, η Ελλάδα συνιστά ιδιότυπο γεωστρατηγικό σημείο αναφοράς. Η εν λόγω διττή γεωμορφολογική υπόσταση αντανακλάται στη διαρκή ιστορική ελληνική παρουσία σε μία γεωπολιτική έκταση, κατά την οποία καλλιεργήθηκε το λίκνο του ελληνικού έθνους και πολιτισμού. Παράλληλα, η διαφορετικότητα ηπειρωτικού και νησιωτικού χώρου, επαυξάνει την ιδιαίτερη γεωστρατηγική αξία, αλλά ταυτόχρονα εγείρει προκλήσεις ασφάλειας που απαιτούν την ύπαρξη εθνικού επιχειρησιακού αμυντικού σχεδιασμού. Σε μία ευρύτερη εικόνα, η ελληνική γεωγραφική επικράτεια θεωρείται ταυτόχρονα απόληξη της Βαλκανικής χερσονήσου, όριο τμήμα στην νότιο ανατολική πτέρυγα της ευρωπαϊκής ηπείρου και τέλος, βασικό συστατικό στον προσδιορισμό της νότιο ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου. Έτσι, η γεωγραφική θέση της Ελλάδας τοποθετείται στην κορυφή ενός φανταστικού γεωπολιτικού τριγώνου, το οποίο εκτείνεται ανατολικά με τις άλλες δύο κορυφές του να εδράζονται, η μία στη Μέση Ανατολή και άλλη στην Κασπία θάλασσα. (Κόλμερ 2018)

Η ένταξη της ελληνικής επικράτειας εντός του παραπάνω γεωγραφικού τριγώνου, αποτελεί συμπέρασμα πολλών γεωπολιτικών μελετητών και κυρίως των πρωτεργατών της σύγχρονης γεωπολιτικής επιστήμης. Η γεωπολιτική θεωρία του Mackinder συγκεκριμένα,³² αναδεικνύει τη σημασία της παγκόσμιας γεωπολιτικής καρδιάς «*heartland*» και της περιμέτρου αυτής, το λεγόμενο «*rimland*» και προχωρά στον καθορισμό και την οριοθέτηση αυτής. Με το βιβλίο «*The Geography of Peace*» που κυκλοφόρησε το 1944, ο Spykman ασπαζόμενος την αντίληψη του Mackinder, έθεσε τις πρώτες βάσεις για τη γεωπολιτική σύλληψη του Νατοϊκού σχεδιασμού.³³ Στη βάση της γεωπολιτικής αρχιτεκτονικής που ανέπτυξε ο συγγραφέας, οικοδομήθηκε το 1949 η βόρειο ατλαντική Συμμαχία, στα θεμέλια

³² Mackinder Halford, *Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα και άλλες Τρεις Εισηγήσεις*, [μτφ. Αθηνά Μπαλοπούλου] (Αθήνα: Παπαζήσης, 2006), σελ.84-87.

³³ Nicholas Spykman, *Η Γεωγραφία της Ειρήνης*, [μτφ. Παναγιώτης Κελανδρίας], (Αθήνα: Παπαζήσης, 2004), σελ. 58-60.

της οποίας τέθηκε η θεωρητική διατύπωση της αναγκαιότητας για διασφάλιση της ειρήνης - έστω και μίας ειρήνης υπό του τρόμου της πυρηνικής απειλής - ως ο ακρογωνιαίος λίθος για την εξασφάλιση του δυτικού κόσμου. Από καθαρά γεωπολιτικής απόψεως, το τόξο ανασχέσεως θα ήταν ελλιπές χωρίς την συμπερίληψη σε αυτό του ευρύτερου ελληνικού χώρου. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την επανεξέταση των εμπλεκόμενων κρατικών δρώντων που με τη συμμετοχή τους στην συμμαχία θα μετουσίωναν το επιζητούμενο γεωπολιτικό προπέτασμα έναντι της Σοβιετικής απειλής. Με αυτό το σκεπτικό το 1952 η Ελλάδα θεωρήθηκε βασική συνιστώσα ολοκλήρωσης της βορειο ατλαντικής συμμαχίας και ως εκ τούτου προσκλήθηκε και εγκρίθηκε η συμμετοχή της. Για την Ελλάδα άλλωστε, ο Mackinder είχε ήδη γράψει ότι, *«η κατάκτησή της από μία ισχυρή χερσαία δύναμη θα της δώσει πιθανότατα τη δυνατότητα ελέγχου ολόκληρης της Παγκόσμιας Νήσου»*.³⁴

Από επιχειρησιακή και τακτική σκοπιά, η γεωγραφική θέση της Ελλάδος στην υδρόγειο διαθέτει σημαντικές χερσαίες, θαλάσσιες και εναέριες διόδους σε ένα ανομοιογενές πλέγμα κρατικών παραγόντων. Η στρατηγική ανάδειξη της ευρύτερης ελληνικής περιφέρειας αποτέλεσε διαχρονικό έρεισμα των κατακτητικών τάσεων μεγάλων αυτοκρατοριών. Ο συνδυασμός ηπειρωτικού και νησιωτικού εδάφους προσφέρεται για την αποκέντρωση και διασπορά των στρατιωτικών δυνάμεων, δημιουργώντας το αναγκαίο βάθος για τις διεξαγόμενες επιχειρήσεις. Παράλληλα, η ύπαρξη σημαντικού αριθμού αεροδρομίων και χώρων ελλιμενισμού των πλοίων δημιουργεί προϋποθέσεις φιλοξενίας και επιμελητείας σημαντικών επιχειρησιακών δυνάμεων που είναι σε θέση να ενεργούν προς κάθε κατεύθυνση. Την πλέον πρόσφατη επιβεβαίωση των παραπάνω αποτελεί η χρήση των ελληνικών οδικών, θαλάσσιων και αεροπορικών διευκολύνσεων που παραχωρήθηκαν στις δυνάμεις του Ν.Α.Τ.Ο. κατά τις επιχειρήσεις τους στο Κόσοβο. Η ελληνική επικράτεια προσφέρει άμεση χερσαία προσπελασιμότητα και ταυτόχρονο θαλάσσιο έλεγχο από τη Μαύρη Θάλασσα μέχρι την Μέση Ανατολή και από τα νότια παράλια της Ευρώπης μέχρι τις βόρειες ακτές της Αφρικής. Έτσι, σκιαγραφείται ένας διευρυμένος αμυντικός χώρος μέσα στην ευρύτερη περιφέρεια της Μεσογείου, ο οποίος κατατάσσεται στις στρατηγικές περιοχές παγκόσμιας ιδιαίτερης αξίας και ενδιαφέροντος.

Η διατήρηση της ελληνικής εθνικής ασφάλειας είναι συνυφασμένη με την ισορροπία ισχύος των κρατικών δρώντων που βρέχονται περιμετρικά από τη Μεσογειακή λεκάνη. Η πολιτική σταθερότητα αποτελεί τον ζητούμενο άγνωστο σε μία γεωπολιτική εξίσωση με

---

³⁴ Halford Mackinder, *Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα και άλλες Τρεις Εισηγήσεις*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 2006), σελ. 211-213.

πολλές και άνισες μεταβλητές, οι οποίες ενίοτε διαιωνίζουν χρόνιες συγκρούσεις και αντιπαράθεσεις έτοιμες να δώσουν εκ νέου, τοπικές αναφλέξεις. Η διαδικασία σταθεροποίησης και η επιβίωση του ελληνικού κράτους από την ανακήρυξή του μέχρι σήμερα, δίδαξαν ιστορικά ότι απαιτείται διαρκής αγώνας στο διπλωματικό και στρατιωτικό πεδίο. Η Ελλάδα από νωρίς αντιλήφθηκε τις εγγενείς της αδυναμίες και προσχώρησε σε στρατηγικές συμμαχίες για να ανταπεξέλθει στους εκάστοτε επεκτατικούς εχθρούς και οικονομικούς κινδύνους.³⁵ Η εθνική ασφάλεια, ως πρωτεύουσα επιδίωξη για την επιβίωση του έθνους, υπαγορεύει τη χρήση όλων των πιθανών πολιτικών επιλογών που συστήνονται διπλωματικά, με ανάλογη στρατιωτική υποστήριξη. Το θυελλώδες πολιτικό - στρατιωτικό ελληνικό παρελθόν δεν αφήνει περιθώρια εφησυχασμού στην επίμονη και αδιάκοπη χρήση μεταξύ ήπιας αλλά και σκληρής ισχύος έναντι όσων αμφισβητούν τα κυριαρχικά της δικαιώματα. (Τσάκωνας και Ντόκος 2019)

Με γνώμονα την εθνική ασφάλεια και ευημερία

Η Ελλάδα δια μέσου των αμυντικών και ενίοτε επεκτατικών πολέμων της, κατά τον 19^ο και 20^ο αιώνα, κατάφερε να σταθεροποιήσει τη γεωπολιτική της θέση, ως ένας εθνοκρατικός δρών με συγκεκριμένη κυριαρχική έκταση στην ανατολική Μεσόγειο. Έκτοτε, οι ακολουθούμενες πολιτικές πρακτικές οικοδόμησαν τη σταθερότητα του κρατικού μηχανισμού τόσο κατά τις εσωτερικές διακυβερνητικές του λειτουργίες, όσο και στη διαμόρφωση συγκεκριμένου δακτυλίου εξωτερικής επιρροής. Στο εύθραυστο περιβάλλον ασφαλείας της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου, η Ελλάδα από νωρίς ενστερνίσθηκε την ανάγκη σύναψης συμμαχιών για την ασφάλεια και την ευημερία της. Παρότι η εξωστρέφεια της ελληνικής διπλωματίας δεν ήταν πάντα αποτέλεσμα μίας καλοσχεδιασμένης και στοχευμένης πολιτικής γραμμής, συγκεκριμένες επιλογές έμελλαν να προδικάσουν το μέλλον της χώρας στο εγγύς και ευρύτερο διεθνές περιβάλλον.³⁶ Όντας μία μικρή και οικονομικά αδύναμη χώρα, η Ελλάδα στράφηκε από νωρίς στα ανεπτυγμένα κράτη για δημιουργία πολιτικών και στρατιωτικών συμμαχιών, οι οποίες θα της προσέδιδαν μεγαλύτερη ασφάλεια και θα δημιουργούσαν ευκαιρίες οικονομικής ανάπτυξης, σε μία σχέση αμοιβαίου κέρδους. (Ντόκος και Ιωάννης 2005)

Από τη σύσταση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους έως το 1981, η εξωτερική πολιτική της χώρας παλινδρομούσε ανάμεσα στις παθογένειες, τις ξένες επιβουλές και τα

³⁵ Παναγιώτης Τσάκωνας και Θανάσης Ντόκος, *Στρατηγική Σταθερότητας και «Ειρηνικής Πίεσης»*. (Αθήνα, 04 Φεβ 2019).

³⁶ Θανάσης Ντόκος και Παναγιώτης Τσάκωνας, *Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 2005), σελ. 68-71.

αδιαμφισβήτητα κυριαρχικά όρια που έθετε. Το 1981 αποτέλεσε το έτος κατά το οποίο η χώρα εξαργύρωσε τον διαχρονικό δυτικό προσανατολισμό της και τις θυσίες που υποβλήθηκε κατά καιρούς για την επίτευξη αυτού του στόχου. Η πλήρη ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) αποτέλεσε το πολιτικό αντάλλαγμα μίας μακροετούς πολιτικής προσπάθειας, η οποία οραματιζόταν την κατοχύρωση εντός ενός υπερεθνικού οργανισμού που ενέπνεε την καλλιέργεια της σταθερότητας, ως προϋπόθεση της ευημερίας. Το όλο εγχείρημα προσομοίαζε με ένα παράθυρο ευκαιρίας, του πολιτικά ασταθούς ελληνικού κράτους, για ένταξη σε ένα θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα εδραιωνόταν το δημοκρατικό του πολιτικό σύστημα και θα ενισχυόταν η ανεξαρτησία του στο διεθνές σύστημα. Επιπρόσθετα, η ένταξη στην εν λόγω υπερεθνική οικονομική κοινότητα το 1981, αποτέλεσε σημαντικό σταθμό για την εμπέδωση της διεθνούς θέσης της και αφετέρου, το χρονικό σημείο που επιτρέπει τον επανασχεδιασμό του ρόλου της στο ιστορικό πολιτικό γίγνεσθαι.³⁷

Οι διμερείς σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας είναι παραδοσιακά και ιστορικά πολύ στενά συνδεδεμένες. Η αποτύπωση των συνεργασιών που αναπτύχθηκαν μεταξύ των δύο κρατών συνθέτουν μία διαχρονική φιλία, η οποία είναι καταγεγραμμένη στις παρακαταθήκες του παρελθόντος ξεκινώντας από την Ελληνική επανάσταση. Εξάλλου, η Μεσόγειος βρίσκεται ανέκαθεν στο επίκεντρο των γεωπολιτικών εξελίξεων αποτελώντας μία περιοχή όπου τα γαλλικά συμφέροντα αναπτύσσονται ιστορικά εν είδη περιφερειακής ηγεμονίας. Η Ελλάδα, μόλις τρία χρόνια μετά την επίσημη ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της (1830), ενστερνιζόμενη την πολιτιστική ταύτιση των δύο εθνών αλλά και την στρατιωτική και οικονομική ισχύ της Γαλλίας στην ευρύτερη περιοχή, εγκατέστησε ελληνική πρεσβεία στο Παρίσι. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης ελληνικής στρατηγικής οι δύο χώρες συνεργάστηκαν και παρά τις όποιες αποκλίσεις, κατάφεραν να ενδυναμώσουν τις εταιρικές τους σχέσεις στη βάση των εθνικών τους συμφερόντων και των εθιμικών αρχών που υπαγορεύουν τις αμοιβαίες διακρατικές συμφωνίες.

Κατά τη μεταπολεμική περίοδο η Ελλάδα και η Γαλλία διατήρησαν τη διμερή τους συνεργασία και την προώθησαν περαιτέρω στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ήδη από τα πρώτα χρόνια του μετεμφυλιακού πολέμου, ο δυτικός προσανατολισμός της Αθήνας

---

³⁷ Απόσπασμα από τον λόγο του Έλληνα πρωθυπουργού, Κωνσταντίνου Καραμανλή, ο οποίος το 1979 υπόγραψε τη Συνθήκη Προσχώρησης της Ελλάδας στην ΕΟΚ: «Εις την συνείδησιν των Ελλήνων, η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότης δεν συνιστά απλώς μίαν οικονομικήν κοινοπραξίαν, αλλά αποτελεί οντότητα με ευρύτεραν πολιτικήν αποστολήν και σημασίαν. Εάν πρότεροι επεδιώξαμεν την μετά της Κοινότητος σύνδεσιν, ας επράξαμεν τούτο εμπνεόμενοι από την πίστιν ότι η οικονομική ενοποίησης της Ευρώπης θα οδηγήσει εις την ουσιαστικήν ευρωπαϊκήν ενότητα και δι' αυτής εις την ενίσχυσιν της δημοκρατίας και της ειρήνης εις ολόκληρον τον κόσμον.»

καλλιέργησε στην πράξη την ελληνογαλλική σχέση μέσα από τις διαδικασίες που υπαγόρευε η βόρειο ατλαντική συμμαχία. Η κοινή αντίληψη ασφάλειας και σταθερότητας σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μία στρατιωτική σύγκλιση των δύο χωρών, κάτω από την ομπρέλα του βόρειο ατλαντικού υπερεθνικού οργανισμού. Επιπλέον, σημαντικός σταθμός με θετικό πρόσημο στις σχέσεις Ελλάδας και Γαλλίας υπήρξε αδιαμφισβήτητη η πολιτική αρωγή της τελευταίας στην απόταξη του στρατιωτικού καθεστώτος της Αθήνας και την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974. Η Γαλλία ήταν παρούσα στις εξελίξεις και τις πολιτικές πρακτικές για την εγκαθίδρυση του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος στην Ελλάδα, διευκολύνοντας το σχηματισμό ελληνικής κυβέρνησης και την απόδοση δημόσιου λόγου στα πολιτικά πρόσωπα που ανέλαβαν να ηγηθούν σε αυτή.³⁸

Η επιδίωξη της ελληνικής οικονομικής ένταξης στο άρμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αποτέλεσε αυτοσκοπό των κυβερνητικών σχεδιασμών της Αθήνας, επί δύο δεκαετίες πριν την τελική διασύνδεσή της, το 1981. Η εν λόγω πολιτική στρατηγική, ως βασικός άξονας των ελληνικών κυβερνήσεων, έδινε έμφαση στην αγροτική ανάπτυξη της χώρας, σε ένα παραγωγικό τομέα που το εργατικό δυναμικό της υπερτερούσε κατά πολύ έναντι των άλλων τομέων. Επιπλέον, περισσότερο πρόσφορη αποτέλεσε η ελληνική διπλωματική επιλογή στην εκμετάλλευση της χρόνιας φιλίας με τη Γαλλία, η οποία τον καιρό εκείνο ηγούταν στους κοινοτικούς διαλόγους για την διεύρυνση των οικονομικών συνεργασιών με άλλα κράτη της ευρωπαϊκής ηπείρου. Η προσέγγιση της Ελλάδας για τη γαλλική υποστήριξη της ελληνικής υποψηφιότητας εντός των ευρωπαϊκών κέντρων λήψης απόφασης και των λοιπών διαπραγματεύσεων, ήταν επιτυχής!

---

³⁸ Στις 23 Ιουλίου 1974, επικυρώθηκε η απόφαση για την ανάληψη της διακυβέρνησης της χώρας από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Ο Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας Βαλερί Ντ' Εστέν διέθεσε το προσωπικό του αεροπλάνο για την άμεση επιστροφή του Καραμανλή, ο οποίος έγινε δεκτός από ένα τεράστιο πλήθος πολιτών, που τον χαιρετούσε κυριολεκτικά ως ελευθερωτή. Στις 4 το πρωί, ο ορκίστηκε πρωθυπουργός από τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος Σεραφείμ. Στις άμεσες επιδιώξεις της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας συμπεριλαμβάνονταν η αποκατάσταση της δημοκρατικής ομαλότητας, η αποδιοργάνωση του πλέγματος εξουσίας της δικτατορίας και η αντιμετώπιση της κρίσης στην Κύπρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

«συνεργασίες στρατηγικών διαστάσεων»

Φρανσουά Μιτεράν: 1981-1995

Το εκλογικό αποτέλεσμα στη Γαλλία τον Μάιο του 1981 έμελλε να σταματήσει την επιτυχημένη προεδρία του Ζισκάρ Ντ'Εστέν και να πάρει τη σκυτάλη του προέδρου, ο σοσιαλιστής Φρανσουά Μιτεράν.³⁹ Για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της πέμπτης Γαλλικής Δημοκρατίας το πολιτικό σύστημα θα απαιτούσε τη συνύπαρξη ενός σοσιαλιστή προέδρου με ένα δεξιό πρωθυπουργό, τον Ζακ Σιράκ. Ο Μιτεράν παράλληλα, υπήρξε ο πρώτος Γάλλος πρόεδρος που εκλέχτηκε για δύο συνεχόμενες φορές στο ύψιστο αξίωμα, διευρύνοντας τη θητεία του μέχρι το 1995. Κατά τη διάρκεια της προεδρίας του εφάρμοσε μία κατ' ουσία σοσιαλιστική πολιτική με εθνικοποίηση οικονομικών θεσμών και επιχειρήσεων και λήψη άλλων κοινωνικών μέτρων.⁴⁰ Ωστόσο, αυτές οι οικονομικές επιλογές οδήγησαν σε αύξηση του γαλλικού πληθωρισμού μέσα σε μόλις δύο χρόνια, αναγκάζοντάς τον να προβεί σε περικοπές δαπανών, με σκοπό την χαλάρωση των καταναλωτικών τιμών. Οι σοσιαλιστικές πολιτικές του προέδρου Μιτεράν σταδιακά αντικαταστάθηκαν από τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, σύμφωνα με τις επιταγές που επέβαλε το παγκοσμιοποιημένο οικονομικό σύστημα και η κοινή ευρωπαϊκή αγορά. Κατά τη διάρκεια της θητείας του και ειδικότερα κατά τη δεύτερη επταετία, ο Μιτεράν αγωνίστηκε για την πραγμάτωση της ευρωπαϊκής ενότητας και ανέλαβε δράσεις για μία ενιαία γαλλογερμανική στρατηγική. Επιπλέον, υπήρξε ένας από τους πρωτεργάτες για τη Συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1991, συνέβαλε στη δημιουργία της Συνθήκης για ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά, την κατάργηση των διασυνοριακών ελέγχων μεταξύ των κρατών – μελών (Συνθήκη του Σέγκεν) και τη Συνθήκη του Μάαστριχτ που αφορούσε στην οικονομική και νομισματική ένωση.⁴¹

Ο πρόεδρος Μιτεράν στο εσωτερικό της Γαλλίας προχώρησε στην εφαρμογή φιλολαϊκών πολιτικών μέτρων καταργώντας τη θανατική ποινή, παγιώνοντας το ηλικιακό όριο για σύνταξη στα εξήντα έτη, αυξάνοντας τον κατώτατο μισθό κατά 10% και θεσπίζοντας τις πέντε εβδομάδες διακοπές μετά αποδοχών. Ωστόσο, σύμφωνα με την επισήμανση του μετέπειτα υπουργού εξωτερικών Ιμπέρ Βεντρίν, ο Μιτεράν «έφτασε στο

³⁹ *François Maurice Adrien Marie Mitterrand*

⁴⁰ Ali Magoudi, *Συναντήσεις ή Ψυχανάλυση του Φρανσουά Μιτεράν, [μτφ. Αλίκη Κεραμιδά]*, (Αθήνα: Κέδρος, 2007), σελ. 154.

⁴¹ Λουκάς Τσούκαλης, *Ποιά Ευρώπη*, (Αθήνα: Ποταμός, 2004), σελ. 149-150.

1981 όχι ως τεχνοκράτης θωρακισμένος με προγράμματα δράσης και ατζέντες, ούτε ως σοσιαλιστής ακτιβιστής ή ουτοπικός ηθικολόγος. Διείσδυσε στην πλανητική σκηνή ως πραγματιστής, ως Γάλλος κρατικός άνδρας, ως ιστορικός και ως γεωγράφος». Τελικά έμελλε να αποδειχθεί ότι παρά τους φόβους που διατηρούσαν μερικοί για έξαρση της αναρχίας και της αποσταθεροποίησης του γαλλικού πολιτικού συστήματος, η σοσιαλιστική κυβέρνηση της Πέμπτης γαλλικής Δημοκρατίας, έδειξε αντοχή και μεγάλες επαγγελματικές ικανότητες στην άσκηση της εξουσίας. Με φάρο την ιδεολογική της σοσιαλιστική προσήλωση, η πολιτική μετάβαση των σοσιαλιστών του προέδρου Μιτεράν, απείχε από δυνητικές εσωτερικές συγκρούσεις. (Βεντρίν 2021)

Η κοινή σοσιαλιστική πολιτική

Την 1^η Ιανουαρίου του 1981 η Ελλάδα έγινε και επίσημα το δέκατο μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, ως αποτέλεσμα χρόνιων πολιτικών και διπλωματικών ενεργειών.⁴² Παράλληλα, τον Οκτώβριο του ίδιου έτους διεξήχθησαν οι εθνικές εκλογές που ανέδειξαν πρωθυπουργό τον Ανδρέα Παπανδρέου. Η συγκεκριμένη κυβερνητική μετάβαση χαρακτηρίστηκε «ως αλλαγή», υπό την έννοια ότι μετά από μία μακροχρόνια περίοδο διακυβέρνησης από τη δεξιά παράταξη, ανέλαβε την εξουσία ένα σοσιαλιστικό κόμμα. Αρκετοί πολιτικοί στοχαστές μάλιστα, συνέδεσαν την άνοδο του Γάλλου σοσιαλιστή Μιτεράν ως ένα οινώ της μετέπειτα εκλογικής επιτυχίας του ΠΑΣΟΚ. Οι δύο κυβερνήσεις σε Ελλάδα και Γαλλία πλέον, είχαν πολλά ιδεολογικά κοινά σημεία κατά την εφαρμογή μέτρων στην εσωτερική τους διακυβέρνηση αλλά και συγκλίνοντα συμφέροντα στην εξωτερική τους πολιτική. Η εφαρμογή των σοσιαλιστικών αντιλήψεων των δύο κυβερνήσεων είχαν φιλολαϊκό χαρακτήρα, με ευρεία απόδοση οικονομικών παροχών σε χαμηλόμισθες πληθυσμιακές ομάδες και αντίστοιχη φορολογική αύξηση των εταιριών που λειτουργούσαν ως οικονομικοί μοχλοί.⁴³ Οι μικρές οικονομικές αντοχές όμως της ελληνικής οικονομίας δεν άφηναν περιθώρια για πειραματισμούς, με αποτέλεσμα σε σύντομο χρονικό διάστημα να διογκωθεί το κρατικό χρέος σε δυσθεώρητα επίπεδα και να οδηγήσει την κυβέρνηση σε αναζήτηση νέων οικονομικών επιλογών.

Η ελληνογαλλική πολιτική και οικονομική σύνταξη ενισχύθηκε με την πάροδο του χρόνου, κυρίως μέσα από την τριβή στα θέματα που αφορούσαν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στη θεσμική, πολιτική και αμυντική διάσταση του υπερεθνικού θεσμού. Παρά την αντιευρωπαϊκή ρητορική του Έλληνα πρωθυπουργού (Ανδρέα Παπανδρέου), η οποία

---

⁴³ Θάνος Βερέμης, Ανδρέας Παπανδρέου: Μεγάλες προσδοκίες, (Αθήνα: Πατάκης, 2017), σελ. 138-141.

εκ των υστέρων αποδείχθηκε προϊόν εσωτερικής κατανάλωσης, η ελληνική στάση απέναντι στην Ε.Ε. βαθμιαία χαρακτηρίστηκε από έντονες φιλο-ενοποιητικές θέσεις, ιδιαίτερα από το 1988 και μετά.⁴⁴ Κατά την άσκηση της δεύτερης ελληνικής προεδρίας (πρώτο εξάμηνο του 1988) άρχισε να υποστηρίζεται θερμά το ομοσπονδιακό πρότυπο ενοποίησης. Έτσι προωθήθηκε μία κοινή πολιτική στους τομείς της παιδείας, της υγείας και της διεύρυνσης των υπερεθνικών θεσμών, όπως ήταν η καθιέρωση της Επιτροπής και του Κοινοβουλίου.⁴⁵ Επιπρόσθετα, η αναζήτηση λύσεων για την αντιμετώπιση των σημαντικότερων εθνικών προβλημάτων γινόταν πλέον κατά κανόνα με χρήση των ισχυρών εργαλείων που προσέφερε η ένταξη στην Ε.Ε. στα κράτη μέλη. Η υστέρηση της ελληνικής οικονομίας έναντι του μέσου κοινοτικού επιπέδου, το πρόβλημα της ονομασίας της «πΓΔΜ» και η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτέλεσαν ορισμένα ζητήματα των οποίων η λύση αναζητήθηκε και υποστηρίχθηκε από τη θεσμική θέση, που προσέφερε στην Αθήνα η ένταξη της στην Ε.Ε.

Η ευφορία της Ε.Ο.Κ.

Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) από την πρώτη Ιανουαρίου 1981 δεν είχε την αρμόζουσα αποδοχή και ταύτιση από την ελληνική κυβέρνηση. Παρά τις όποιες δυσσιώνες μακροοικονομικές προβλέψεις του ελληνικού χρέους, η Αθήνα δεν άδραξε τις ευκαιρίες της Κοινότητας μέσω των παρεχόμενων οικονομικών κινήτρων, αλλά τουλάχιστον αρχικά, αποστασιοποιήθηκε και εναντιώθηκε στις βασικές πτυχές του ενοποιητικού χαρακτήρα της Ένωσης. Έτσι, αναλώθηκε σε πολιτικές δηλώσεις που ερχόντουσαν σε ευθεία αντιπαράθεση με τον σκοπό και την ύπαρξη της ευρωπαϊκής Κοινότητας, χάνοντας πολύτιμο χρόνο για οικονομική ανάταξη και εσωτερική επιχειρηματική τόνωση. Παρά ταύτα, η ελληνική πολιτική γραμμή άρχισε να αλλάζει ένα χρόνο μετά, όταν η αναθεώρηση της ελληνικής θέσης στην Κοινότητα επιδιώχθηκε μέσω της διαμόρφωσης ενός ειδικού καθεστώτος που θα αναπροσάρμοζε τις ενταξιακές της σχέσεις, ως κράτος μέλος. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού το Μάρτιο του 1982 υποβλήθηκε το ελληνικό Υπόμνημα με το οποίο η ελληνική κυβέρνηση ζητούσε πρόσθετες αποκλίσεις από τις βασικές κοινοτικές πολιτικές, καθώς και επιπλέον οικονομικές ενισχύσεις για την αναδιάρθρωση της οικονομίας της. Η ευρωπαϊκή επιτροπή

⁴⁴ Στο ίδιο, σελ. 184-185.

⁴⁵ Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι, εκλέγεται άμεσα από τους πολίτες της Ε.Ε. κάθε 5 χρόνια. Οι τελευταίες εκλογές έγιναν τον Μάιο του 2019. Ρόλος: Νομοθετική, εποπτική και δημοσιονομική αρμοδιότητα και μέλη του είναι 705 βουλευτές.

αναγνωρίζοντας μόνο το δεύτερο ελληνικό αίτημα υιοθέτησε τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Μ.Ο.Π.), τα οποία συνέβαλαν καθοριστικά στην ανάπτυξη της χώρας αλλά κυρίως, ώθησαν την Ένωση σε διαρθρωτικές ενέργειες η σημαντικότερη των οποίων υλοποιήθηκε το 1988 με το πρώτο «πακέτο Delors».⁴⁶

Σε διμερές επίπεδο, Ελλάδα και Γαλλία κατά την εν λόγω χρονική περίοδο διατηρούν άριστες πολιτικές σχέσεις με συνεργασίες που διατρέχουν όλο το φάσμα του οικονομικού και αμυντικού τομέα. Η de facto ανακήρυξη της βόρειας Κύπρου από τον Ραούφ Ντεκτάς το 1983 ώθησε την Ελλάδα σε μία κούρσα εξοπλισμών με σκοπό να εξισορροπήσει την ανασφάλεια που δημιουργούσε ο τούρκικος αναθεωρητισμός σε συνδυασμό με την επιθετική ρητορική. Κατά τη συνεδρίαση του ΚΥΣΕΑ τον Μάρτιο του 1985 αποφασίστηκε η αγορά σαράντα μαχητικών αεροσκαφών «*Mirage-2000*» της γαλλικής αεροπορικής εταιρίας Dassault, τα οποία θα έδιναν στο ελληνικό οπλοστάσιο το συγκριτικό πλεονέκτημα σε αποστολές αναχαίτισης και κρούσης, τουλάχιστον μέχρι το 2000.⁴⁷ Η εν λόγω αγορά κρίθηκε επιτακτική καθώς οι γεωπολιτικές εντάσεις είχαν καλλιεργήσει συγκρουσιακό περιβάλλον στην ανατολική Μεσόγειο με καθημερινές υπερπτήσεις τούρκικων μαχητικών να παραβιάζουν τον ελληνικό εναέριο χώρο. Στην προκειμένη περίπτωση η γαλλική προσφορά των μαχητικών αεροσκαφών κρίθηκε πολύ ανταγωνιστική έναντι άλλων και παράλληλα, ενδυνάμωνε τη συμμαχική φιλία της Ελλάδας με μία περιφερειακή δύναμη της Μεσογείου που είχε αντικρουόμενα συμφέροντα με την Τουρκία.

Ζακ Σιράκ: 1995-2007

Ο γκωλικός πολιτικός Ζακ Σιράκ⁴⁸ ανήλθε στο προεδρικό αξίωμα της Γαλλίας, μετά από νίκη έναντι του σοσιαλιστή Λιονέλ Ζοσπέν στις εκλογές του 1995. Κατά τη διάρκεια της πρώτης προεδρικής του θητείας η κοινωνική του αποδοχή αποδυναμώθηκε, καθώς οι φιλελεύθερες οικονομικές επιλογές που εφάρμοσε προκάλεσαν δυσαρέσκεια και πτώση της δημοφιλίας του. Παρά τις όποιες αντιξοότητες και τα σοβαρά προβλήματα χρηματοδότησης του κόμματος του, ο Σιράκ πέτυχε ένα πολιτικό θρίαμβο κατά τις επόμενες εκλογές του 2002 όπου και πάλι επικράτησε, αυτή τη φορά έναντι της ακροδεξιάς Ζαν Μαρί Λεπέν, με συντριπτική πλειοψηφία περίπου εξήντα ποσοστιαίων μονάδων. Κατά τη διάρκεια της θητείας του εφάρμοσε νεοφιλελεύθερα οικονομικά προγράμματα τα οποία όμως ήταν

⁴⁶ Ο Jacques Delors, ήταν Γάλλος πολιτικός του σοσιαλιστικού κόμματος και υπουργός οικονομικών του προέδρου Μιτεράν το 1981. Διατέλεσε πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 1985 έως το 1995.

⁴⁷ Γιάννης Βαλινάκης, Εισαγωγή στην ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988, (Κομοτηνή: Παρατηρητής, 2003), σελ.384-387.

⁴⁸ Jacques Chirac

αντίθετα με τις προεκλογικές του υποσχέσεις για μείωση φόρων και ευνοϊκές εργασιακές μεταρρυθμίσεις για τις χαμηλές κοινωνικές τάξεις. Έτσι δεν άργησε η στιγμή που κλήθηκε να αντιμετωπίσει ογκώδεις απεργιακές κινητοποιήσεις σε ολόκληρη τη γαλλική επικράτεια, τόσο για τις περικοπές σε μισθούς και συντάξεις, όσο και για την απόφαση του να συνεχιστούν οι πυρηνικές δοκιμές στη Γαλλική Πολυνησία. Παρά τις περιορισμένες αρμοδιότητες, ιδίως κατά την πρώτη θητεία του, ανέλαβε εξ ολοκλήρου και αποκλειστικά τα θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας της Γαλλίας διατηρώντας παράλληλα, σταθερό τον προνομιούχο άξονα με τη Γερμανική Δημοκρατία.

Στο τιμόνι των ελληνικών κυβερνήσεων κατά την εν λόγω περίοδο της προεδρίας του Ζακ Σιράκ εναλλάχθηκαν τρεις διαφορετικοί πρωθυπουργοί με τον Κωσταντίνο Σημίτη να διατελεί το μεγαλύτερο εξ'αυτών, από το 1996 έως το 2004. Ίσως, η προτίμηση του Κωσταντίνο Σημίτη στη Γερμανική πολιτική αποτέλεσε το βασικότερο εμπόδιο που απέτρεψε την ανάπτυξη ιδιαίτερων σχέσεων με τον Γάλλο ηγέτη, παρά τις όποιες φιλοφρονήσεις αποδίδονταν στον Γάλλο πρόεδρο. Η ελληνογαλλική συνεργασία δεν έχει να επιδείξει κάτι ιδιαίτερο κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Παρόλα αυτά οι δύο χώρες συνεργάστηκαν στενά σε διάφορους τομείς με αφορμή την υπογραφή της ιδρυτικής Δήλωσης της Βαρκελώνης τον Νοέμβριο του 1995, η οποία εγκαινίασε μία Ευρωμεσογειακή εταιρική σχέση στη βάση μακροπρόθεσμων πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών δράσεων. Η συγκεκριμένη διαδικασία πυροδότησε μία σειρά συναντήσεων σε υπουργικό επίπεδο των Μεσογειακών κρατών, στη βάση μίας ολιστικής προσέγγισης που συνέδεε αμυντικές, οικονομικές και κοινωνικές πτυχές.⁴⁹ Η γέννηση νέων θεσμικών οργάνων διεύρυνε την ενδομεσογειακή διπλωματική κινητικότητα μεταξύ των κρατών μελών και προήγαγε τους ελληνογαλλικούς δεσμούς στη βάση επίτευξης ενός συνεκτικού περιφερειακού πλαισίου συνεργασίας κυρίως με την καλλιέργεια διμερών επαφών. (Calleya 1998)

Η διαστημική συνεργασία

Η διαστημική διάσταση της ελληνογαλλικής συνεργασίας είναι απότοκο του έκδηλου και διαχρονικού ενδιαφέροντος της Ελλάδας για τα γαλλικά οπλικά συστήματα, το οποίο επεκτάθηκε το 2004 στον διαστημικό χώρο. Η εν λόγω στρατηγική συνεργασία άρχισε με την συμμετοχή της Ελλάδας στο γαλλικό πρόγραμμα δορυφορικής αναγνώρισης Helios-II,

⁴⁹ Την εναρκτήρια Διάσκεψη στη Βαρκελώνη ακολούθησαν εννέα Διασκέψεις Κορυφής των υπουργών Εξωτερικών καθώς και πολλαπλές ενδιάμεσες, ad hoc και ειδικές συναντήσεις. Η επετειακή διάσκεψη για τα δέκα χρόνια της Διαδικασίας της Βαρκελώνης πραγματοποιήθηκε το 2005, στη Βαρκελώνη.

μέσω του οποίου η χώρα μας απέκτησε πρόσβαση σε δορυφορικές εικόνες υψηλής ευκρίνειας.⁵⁰ Η επιλογή του συγκεκριμένου γαλλικού δορυφορικού συστήματος αποσκοπεί στην αναβάθμιση του εξοπλιστικού επιπέδου, καθώς η αξιοποίηση των δορυφορικών εικόνων αποτελεί πολλαπλασιαστή ισχύος στη σχεδίαση και διεξαγωγή των στρατιωτικών και μη επιχειρήσεων. Η συνεργασία κρίθηκε αναγκαία για την χώρα προκειμένου αρχικά να εξισορροπηθεί η ποσοτική διαφορά με τις Τούρκικες Ένοπλες Δυνάμεις (Τ.Ε.Δ.) και δευτερευόντως να λειτουργήσει ως αποτρεπτικός παράγοντας αναχαιτίσεως της τουρκικής επιθετικότητας. Μετέπειτα, τα προϊόντα του δορυφορικού συστήματος επεκτάθηκαν και προσαρμόστηκαν τόσο στην καταπολέμηση της παράτυπης μεταναστευτικής ροής όσο και στην αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών.

Ο αναγνωριστικός δορυφόρος Helios II σχεδιάστηκε και λειτουργεί υπό την γαλλική εποπτεία και τέθηκε σε τροχιά το 2004, προσφέροντας εικόνες με υψηλή ανάλυση εδάφους μέχρι 35 cm. Η Ελλάδα με τη συμμετοχή της στο πρόγραμμα δεσμεύτηκε στην κατασκευή ενός Σταθμού Εδάφους, ο οποίος ολοκληρώθηκε και λειτούργησε μόλις το 2010, στην 114 Πτέρυγα Μάχης στην Τανάγρα. Από τότε μέχρι σήμερα έχουν υλοποιηθεί άλλες δύο εκτοξεύσεις αναγνωριστικών δορυφόρων, ενώ όλοι μαζί εντάσσονται σε ένα ενιαίο σύστημα δορυφορικής αναγνώρισης CSO (Composante Spatiale Optique). Το δορυφορικό αυτό δίκτυο αποτελείται αρχικά από τρεις αναγνωριστικούς δορυφόρους πολύ υψηλής αναλύσεως με ηλεκτρο-οπτικούς αισθητήρες, ενώ διμερείς επαφές με την γερμανική κυβέρνηση στοχεύουν στη χρηματοδότηση ενός επιπλέον δορυφόρου για το σύστημα CSO. Επισημαίνεται ότι, το CSO με τη σειρά του, είναι μέρος ενός ευρύτερου ευρωπαϊκού αρθρωτού συστήματος δορυφορικής αναγνώρισης, του MUSIS. Το συγκεκριμένο σύστημα παρέχει εικόνες που συλλέγονται από δορυφόρους που χρησιμοποιούν τις αναφερθείσες ηλεκτρο-οπτικές διατάξεις καθώς και ραντάρ μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η πρόσκτηση εικόνας ανεξαρτήτως καιρικών συνθηκών και φωτισμού. Για το MUSIS έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον και η Ελλάδα, ενώ ήδη έχουν υπογραφεί συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Γερμανίας. Αναμένεται με ενδιαφέρον η στάση που θα κρατήσει η ελληνική κυβέρνηση ως προς την συνέχιση του προγράμματος δορυφορικής

---

⁵⁰ Κύρωση της Συμφωνίας Συνεργασίας μεταξύ του Υπουργού Εθνικής Άμυνας της Ελλάδας και των Υπουργών Εθνικής Άμυνας της Γαλλίας, του Βελγίου, της Ισπανίας και της Ιταλίας, σχετικά με τη συμμετοχή της Ελληνικής Δημοκρατίας στη συνεργασία Γαλλίας, Βελγίου, Ισπανίας, Ιταλίας, για το σύστημα παρατηρήσεως της γης από το διάστημα, HELIOS II.

αναγνώρισης, δεδομένου ότι συνεχώς εξελίσσονται τα δορυφορικά προγράμματα προσφέροντας πληθώρα πλεονεκτημάτων στους χρήστες.

Νικολά Σαρκοζί: 2007-2012

Ο ρεπουμπλικάνος πολιτικός εξελέγη πρόεδρος της Γαλλίας στις εκλογές του 2007 με ποσοστό 53%, έναντι 47% που έλαβε η υποψήφια των σοσιαλιστών Σεγκολέν Ρουαγιάλ. Ένα από τα βασικότερα πολιτικά ζητήματα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει ο Νικολά Σαρκοζί⁵¹ κατά τη διάρκεια της θητείας του, ήταν η χρηματοπιστωτική ύφεση που ξέσπασε στις ΗΠΑ το 2008 και επηρέασε ολόκληρη την Ευρώπη. Παράλληλα όμως, πιστώνονται στον ίδιο όλες οι εφαρμοσμένες πολιτικές πρόκρισης, ενίσχυσης και εμπέδωσης μίας πολιτικά ενοποιημένης Ευρώπης. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας ανέπτυξε στενή συνεργασία με την καγκελάρια της Γερμανίας Άγγελα Μέρκελ εξυπηρετώντας άλλωστε την πάγια γαλλική πολιτική γραμμή ενδυνάμωσης του άξονα Γαλλίας - Γερμανίας. Ο παρορμητικός του χαρακτήρας ωστόσο, τον οδήγησε στην υιοθέτηση μηδενικών ανοχών κατά την καταστολή των ταραχών του 2010 στα γαλλικά προάστια και στην κοινά αποδεκτή σκληρή πολιτική απέναντι στους μετανάστες. Άλλωστε, υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής του νομοσχεδίου αναφορικά με την μεταναστευτική πολιτική που προέβλεπε τη σκλήρυνση των κριτηρίων νομιμοποίησης των μεταναστών αλλά και διευκόλυνση όσων ανήκαν στην κατηγορία του εξειδικευμένου επιστημονικού ανθρώπινου δυναμικού. Το γεγονός ότι δεν έγινε πιστευτός όταν υποστήριζε ότι δεν θα αυξήσει τους φόρους και ότι δεν πιστεύει στα μέτρα λιτότητας ως μέτρο δημοσιονομικής εξυγίανσης, δημιούργησαν αμφιβολίες στους Γάλλους ψηφοφόρους ως προς τις πραγματικές του προθέσεις, με αποτέλεσμα να μην τον ψηφίσουν για ανανέωση της προεδρικής του θητείας.

Κατά το μεγαλύτερο διάστημα της εξεταζόμενης χρονικής περιόδου 2007-2012, η Ελλάδα βρέθηκε στη δύνη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η οποία προκάλεσε σημαντικές αναταράξεις στο πολιτικό της σκηνικό με βραχύβιες εναλλασσόμενες κυβερνήσεις. Παρότι όμως, δεν υιοθετήθηκαν νέες σημαντικές ελληνογαλλικές συνεργασίες σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, η δυναμική των υφιστάμενων σχέσεων συγκράτησαν το διμερές θετικό κλίμα μεταξύ των δύο κρατών. Η οικονομική κρίση άλλωστε δεν άφηνε περιθώρια στην Αθήνα για υιοθέτηση νέων επενδυτικών σχεδιασμών, καθώς οι μακροοικονομικές της προβλέψεις ήταν εξαιρετικά δυσοίωνες.⁵² Οι διπλωματικές

⁵¹ Nicolas Sarkozy de Nagy-Bocsa

⁵² Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. στην Ελλάδα, συρρικνώθηκε κατά 26% από τα μέσα του 2007 έως τις αρχές του 2014.

προσπάθειες της Αθήνας για άμεση χρηματοοικονομική στήριξη την περίοδο εκείνη, προσανατολίστηκαν στην αναζήτηση πακέτων βοήθειας κυρίως μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το επιχείρημα της διάσωσης του σκληρού της νομίσματος. Οι όποιες προσεγγίσεις κυβερνητικών αξιωματούχων μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας αποσκοπούσαν στη δέσμευση έμπρακτης γαλλικής υποστήριξης στα ευρωπαϊκά κέντρα λήψης απόφασης για τη διάσωση της ελληνικής οικονομίας. Την περίοδο εκείνη το ισοζύγιο της πραγματικής εταιρικής οικονομίας μεταξύ Αθήνας και Παρισιού σημείωσε ιστορικά χαμηλά, γεγονός που δικαιολογείται από την ευρύτερη οικονομική εγχώρια και παγκόσμια ύφεση.

Η «Ένωση για τη Μεσόγειο»

Απολογιστικά, από το τέλος του Ψυχρού πολέμου μέχρι σήμερα έχουν υλοποιηθεί πολλές πρωτοβουλίες για εμπέδωση της σταθερότητας και ανάπτυξη της συνεργασίας στη Μεσόγειο.⁵³ Η μοναδική όμως, πολιτική δράση που ενέπλεξε Ελλάδα και Γαλλία τη συγκεκριμένη πενταετία εν μέσω παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, αποτελεί η πρόταση του Γάλλου προέδρου Νικολά Σαρκοζί για τη δημιουργία μίας κοινότητας από κράτη της Ε.Ε. και της Μεσογειακής ζώνης. Η «Ένωση για τη Μεσόγειο» ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2008 μετά από πρόταση του Γάλλου προέδρου, με σκοπό τη θεσμική οικονομική διασύνδεση των ευρωπαϊκών κρατών με αυτά της βόρειας Αφρικής και της ανατολικής Μεσογείου. Αν και το ακριβές περιεχόμενο της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας δεν ήταν εξ αρχής σαφώς οριοθετημένο, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε σε τέσσερεις διακριτούς τομείς: τον πολιτισμό, την ενέργεια, την οικονομία και την ασφάλεια.⁵⁴ Το κατευθυντήριο σχέδιο δράσης που εκπονήθηκε προέβλεπε τη σύνταξη εξειδικευμένων προγραμμάτων και καθορισμό των αντίστοιχων υπεύθυνων φορέων για κάθε ένα από αυτά (project manager) και για κάθε ένα επιμέρους στόχο – τομέα. Καθοριστικός παράγοντας για την επιτυχία της συγκεκριμένης περιφερειακής πρωτοβουλίας υπήρξε η διασφάλιση της εύρυθμης και συντονισμένης λειτουργίας της κοινότητας υπό το αίσθημα της κοινο-κτημοσύνης. (Λάβδας 2007)

Τα σημαντικότερα από τα εξειδικευμένα προγράμματα που εγκρίθηκαν για μελέτη και επεξεργασία στο πλαίσιο της Ένωσης, είναι η ίδρυση της ανεξάρτητης Μεσογειακής Αναπτυξιακής Τράπεζας, ως εργαλείο δανειοδότησης μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, η ανάπτυξη δράσεων για την καταπολέμηση της ρύπανσης στη Μεσόγειο και η επέκταση εφαρμογής των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Επιπλέον, στον τομέα τον διαπολιτισμικών

⁵³ Όπως είναι: η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στη Μεσόγειο, το Δυτικό Μεσογειακό Φόρουμ γνωστό και ως Πρωτοβουλία 5+5, το Συμβούλιο για τη Μεσόγειο κ.α.

⁵⁴ Σωτήριος Βαρουζάκης, Η διπλωματία της Μεσογείου, (Αθήνα: Σάκκουλα, 2011), σελ. 54.

ανταλλαγών μελετάται η διαπανεπιστημιακή συνεργασία μέσω ανταλλαγών φοιτητών (Erasmus-MED) και η παραχώρηση βίζας σε συγκεκριμένες επαγγελματικές κατηγορίες πολιτών.⁵⁵ Επισημαίνεται ότι, οι συγκεκριμένες δράσεις δεν στόχευαν στην αντικατάσταση των ήδη ανειλημμένων διακρατικών δράσεων στη Μεσόγειο αλλά, επιδίωκαν τη συμπλήρωση αυτών με τελικό σκοπό τη συγκρότηση μίας ενιαίας ευρώ-Μεσογειακής στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη και την σταθερότητα στην περιοχή. Αποτελούσαν δράσεις για την επίτευξη της ευρύτερης διακρατικής συνοχής στην περιοχή της Μεσογείου και της διευκόλυνσης των ευρωπαϊκών κρατών στην οικονομική και πολιτική διεύθυνση κάτω από μία ενιαία θεσμική αρχή.⁵⁶

Η «Ένωση για τη Μεσόγειο»⁵⁷ αποτέλεσε μία επενδυτική πολυμερή δράση περιφερειακής συνεργασίας. Δημιούργησε ανοιχτούς δίαυλους επικοινωνίας μεταξύ των Μεσογειακών κυβερνήσεων που παρά το γεγονός ότι οι γεωπολιτικοί τους στόχοι δεν ταυτίζονταν, ήταν δέσμιοι της γεωγραφικής κατάταξης περιμετρικά της ίδιας θάλασσας. Η ελληνική κυβέρνηση σταχυολογώντας τις ευκαιρίες της ιδρυτικής πρωτοβουλίας σχετικά με την «Ένωση για τη Μεσόγειο», συμπαρατάχθηκε εξ αρχής με τις γαλλικές ενέργειες. Έχοντας ως απώτερο σκοπό την άμεση άντληση οικονομικών πόρων επιδόθηκε διπλωματικά στην υποστήριξη δημιουργίας της ανεξάρτητης Μεσογειακής τράπεζας, η οποία υποσχόταν την τόνωση της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας σε μεγάλο εύρος των επιχειρηματικών διαδικασιών. Η χρηματοδότηση των οικονομικών δράσεων δεν θα εγγυόταν φυσικά την άρση των μεγάλων οικονομικών δυσκολιών που αντιμετώπιζε η χώρα αλλά, σε κάθε περίπτωση θα βελτίωνε τις μακροοικονομικές της προοπτικές. Το μετέπειτα ναυάγιο του όλου αφηγήματος άφησε μετέωρα τα όποια σχέδια για γρήγορη επαναφορά της ελληνικής οικονομίας και ανάκαμψη σε βιώσιμα επίπεδα. Μέσα σε αυτό το δυσοίωνα κλίμα, οι οικονομικές συναλλαγές μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας μοιραία μειώθηκαν σε ιστορικά

⁵⁵ Stephen Calleya, Δημήτρης Ξενάκης. «www.docplayer.gr.» Ασφάλεια & Στρατηγική Συνεργασία στη Μεσόγειο. 14 02 2008. <http://docplayer.gr/2457477-Asfaleia-stratigiki-synergasia-sti-mesogeio-oikodouisi-eupistosynis-prolipsi-syglykroyseon.html> (πρόσβαση Φεβ 14, 2021), σελ.20-22.

⁵⁶ Stephen Calleya, Δημήτρης Ξενάκης. «www.docplayer.gr.» Ασφάλεια & Στρατηγική Συνεργασία στη Μεσόγειο. 14 02 2008. <http://docplayer.gr/2457477-Asfaleia-stratigiki-synergasia-sti-mesogeio-oikodouisi-eupistosynis-prolipsi-syglykroyseon.html> (πρόσβαση Φεβ 14, 2021), σελ.44-48.

⁵⁷ Η Ένωση για τη Μεσόγειο (γαλλιστί: Union pour la Méditerranée), είναι κοινότητα που αποτελείται από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. και άλλα κράτη που διαβρέχονται από τη Μεσόγειο αλλά δεν ανήκουν στην Ε.Ε. και ιδρύθηκε στις 13 Ιουλίου του 2008. Οι αρχικές προτάσεις προέβλεπαν να γίνουν μέλη της ένωσης μόνο τα κράτη μέλη της Ε.Ε. που συνορεύουν με τη Μεσόγειο, δηλαδή: Γαλλία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Μάλτα και Σλοβενία. Επειδή όμως οι υπόλοιπες χώρες, όπως η Γερμανία δυσανεστήθηκαν τελικά συμπεριελήφθησαν όλες οι χώρες της Ε.Ε. και άλλαξε και η ονομασία από Μεσογειακή Ένωση σε Ένωση για τη Μεσόγειο.

χαμηλά και η γαλλική κυβέρνηση ουσιαστικά παρέμεινε διακριτικά αμέτοχη στην οικονομική διολίσθηση της Ελλάδος.

Η μετέωρη οικονομική αλληλεξάρτηση

Παραδοσιακά, οι οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με τη Γαλλία χαρακτηρίζονται από μία *de facto* αλληλεγγύη, ανταλλάσσοντας μεταξύ τους προϊόντα και υπηρεσίες από όλο το φάσμα των τριών παραγωγικών τομέων. Η αποτύπωση της εμπορικής τους δράσης στη συγκεκριμένη περίοδο της «ύφεσης», αντιπροσωπεύει τα χαμηλότερα επίπεδα μίας χρονιάς, γραμμικά αυξανόμενης εταιρικής συνεργασίας. Η Ελλάδα την εν λόγω περίοδο (2010-2012) βρέθηκε στην 63^η θέση της λίστας των κυριότερων προμηθευτών της Γαλλίας κερδίζοντας μέσο ετήσιο μερίδιο στη γαλλική αγορά ίσο με 0,14% που μεταφράζεται σε 650 εκατομμύρια ευρώ περίπου. Από την άλλη, οι αντίστοιχες εισαγωγές των γαλλικών προϊόντων και υπηρεσιών στην Ελλάδα ανέρχονταν σε 2,2 δισεκατομμύρια ευρώ, κατά την ίδια διετία. Όσον αφορά, τη σύνθεση των ελληνικών εξαγωγών προς τη Γαλλία, στην πρώτη θέση βρίσκονται τα συσκευασμένα φαρμακευτικά προϊόντα και ακολουθούν τα νωπά ψάρια, το ελαιόλαδο και οι πλάκες από αργίλιο. Στο πεδίο των ελληνικών εισαγωγών από τη Γαλλία, την πρώτη θέση καταλαμβάνουν τα κρέατα και ακολουθούν τα φαρμακευτικά προϊόντα, οι ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές και τα τμήματά τους, τα αυτοκίνητα και τα πετρελαιοειδή. (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων 2012)

Φρανσουά Ολάντ: 2012-2017

Ο σοσιαλιστής πολιτικός εξελέγη πρόεδρος της Γαλλίας στις εκλογές της 6ης Μαΐου 2012 με ποσοστό 51.64%, έναντι ποσοστού 48.36% που έλαβε ο εκλογικός του αντίπαλος, Νικολά Σαρκοζί. Γενικά ο Φρανσουά Ολάντ⁵⁸ θεωρήθηκε ότι άφησε ισχυρό πολιτικό αποτύπωμα, από την πλειοψηφία των πολιτικών αναλυτών. Από τα βασικότερα πολιτικά ζητήματα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει στο εσωτερικό της Γαλλίας ήταν η έξαρση των τρομοκρατικών επιθέσεων από εξτρεμιστικές ισλαμικές οργανώσεις, οι οποίες άφησαν τραγικό απολογισμό σε ανθρώπινες ζωές. Οι χειρισμοί στο μεταναστευτικό ζήτημα και η διασύνδεση αυτού με την ανάδυση των ασύμμετρων απειλών που κυριαρχούσαν στην ατζέντα των διεθνών σχέσεων τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ώθησαν τον Γάλλο πρόεδρο στην υιοθέτηση πολιτικών ενίσχυσης της εθνικής ασφάλειας και ανάληψη δράσεων υπέρ της παγκόσμιας αντιτρομοκρατικής εκστρατείας. Παράλληλα, ο Φρανσουά Ολάντ υποστήριξε εμπράκτως την ευρωπαϊκή κοινότητα και ώθησε τις διαδικασίες για την

---

⁵⁸ François Gérard Georges Nicolas Hollande

ευρωπαϊκή εμπέδωση και ολοκλήρωση της, στο ανώτατο πολιτικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, συμμετείχε ενεργά σε διπλωματικές ενέργειες για τη διάσωση του ευρώ σε μία περίοδο που οι χώρες της νότιας Ευρώπης δοκιμάζονταν από ισχυρές χρηματοπιστωτικές πιέσεις. Ωστόσο, οι πολιτικές πίεσης που άσκησε ο Γάλλος πρόεδρος στα εργασιακά ζητήματα και η επιβολή υψηλής φορολογίας, μείωσε τη δημοφιλία του στο εσωτερικό, με αποτέλεσμα να ηττηθεί κατά την επόμενη εκλογική αναμέτρηση του 2017.

Οι ελληνικές κυβερνήσεις που εκπροσωπήθηκαν από τον Αντώνη Σαμαρά και τον Αλέξη Τσίπρα κατά την εν λόγω χρονική περίοδο, ανάλωσαν τη θητεία τους κατά κύριο λόγο αναζητώντας λύσεις διεξόδου από τη δύνη της οικονομικής κρίσης του 2008. Παράλληλα με τις προσπάθειες των εν λόγω κυβερνήσεων για τη διάσωση της ελληνικής οικονομίας, η έξαρση των μεταναστευτικών ροών στο Αιγαίο δημιούργησε επιπλέον προκλήσεις στην εσωτερική ασφάλεια και την εθνική συνοχή. Αν και τα γεγονότα αυτά σωρευτικά, δημιούργησαν σοβαρούς πολιτικούς τριγμούς και αντιπαράθεση στις πολιτικές επιλογές μεταξύ κυβέρνησης και αξιωματικής αντιπολίτευσης, η Ελλάδα διατήρησε την πολιτική της σταθερότητα και αξιοπιστία στα μάτια των ευρωπαίων εταίρων της και των διεθνών δρώντων, γενικότερα.⁵⁹ Η πολιτική σταθερότητα τη συγκεκριμένη περίοδο, με εξαίρεση τη βραχύβια Υπηρεσιακή κυβέρνηση του 2015, αποτέλεσε το ώριμο προϊόν μίας μακράς εθνικής προσπάθειας στην εμπέδωση των δημοκρατικών αρχών και το σεβασμό των πολιτικών επιλογών της εκάστοτε δημοκρατικά εκλεγμένης κυβέρνησης. Ωστόσο, οι ελληνογαλλικές δράσεις συνέχισαν να καθοδηγούνται από την ανάπτυξη των οικονομικών συνεργασιών και την υλοποίηση πολιτιστικών εκδηλώσεων ως αντανάκλαση της διαχρονικής φιλίας που συνδέει τα δύο έθνη. (Συλλογικό Έργο, Αγαπημένη αδελφή μας Γαλλία 2013)

«Ελλάς - Γαλλία Συμμαχία 2014»

Μία εξέχουσα πολιτιστική δράση τη συγκεκριμένη περίοδο υπήρξε το πρόγραμμα «Ελλάς - Γαλλία Συμμαχία 2014», το οποίο σχεδιάστηκε ήδη από τις αρχές του 2013 με πρωτοβουλία του Γάλλου προέδρου Φρανσουά Ολάντ και την αιγίδα του γαλλικού υπουργείου εξωτερικών. Το εν λόγω πρόγραμμα μαρτυρά τις ιδιαίτερες σχέσεις και τους στενούς δεσμούς των δύο κρατών σε πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο, με το σύνολο των εκδηλώσεων να αποτελεί επισφράγισμα της στέρας φιλίας σε μία δημοσιοοικονομικά δύσκολη πραγματικότητα για την Ελλάδα. Αποδεικνύει επίσης, ότι η διμερής συνεργασία σε όλους τους τομείς παραμένει σε υψηλό επίπεδο ανεξάρτητα με την πορεία των δύο

⁵⁹ Συλλογικό. Αγαπημένη Αδελφή μας Γαλλία. Εθνολογία, (Αθήνα: Εστία, 2013), σελ. 38-45.

κρατών μελών προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Αδιαμφισβήτητα, η εν λόγω διαπολιτισμική συνεργασία ενίσχυσε περαιτέρω τους δεσμούς μέσω της προβολής των κοινών αρχών και αξιών που συνδέουν τις δύο χώρες σε ευρωπαϊκή και διεθνή κλίμακα. Επιπλέον, αποτέλεσε την καλύτερη απόδειξη για την ανάδειξη του πολιτισμού, ο οποίος καταλαμβάνει τελικά, πρωτεύουσα θέση στην ιστορική πραγματικότητα των δύο εθνών. Το πολιτιστικό πρόγραμμα Ελλάδας Γαλλίας μέσα σε έξι συνεχόμενους μήνες (Ιαν 2014-Ιουν 2014), υλοποίησε δεκάδες εκδηλώσεις και δράσεις από το χώρο της Τέχνης, σε ένα ευρύ αριθμό πόλεων και σε συνεργασία με τοπικούς ή ιδιωτικούς συλλόγους και οργανισμούς.

Οι συνεργατικοί δίαυλοι που γεννήθηκαν στο πολιτιστικό επίπεδο εξαιτίας του «*Ελλάς - Γαλλία Συμμαχία 2014*», με χαρακτηριστική ευκολία αμβλύθηκαν και σε άλλους πολιτικούς και οικονομικούς τομείς. Το νόημα αυτό εξάλλου αναδείχθηκε και από την επίσκεψη του Φρανσουά Ολάντ στην Αθήνα ένα χρόνο νωρίτερα, κατόπιν προσκλήσεως του Έλληνα πρωθυπουργού. Ο Γάλλος πρόεδρος συνοδευόμενος από εβδομήντα και πλέον επιχειρηματίες, δήλωσε τότε την ψήφο εμπιστοσύνης του για την αποτελεσματικότητα των ελληνικών μεταρρυθμίσεων και κάλεσε τους ξένους επενδυτές να επενδύσουν στο μέλλον της Ελλάδας. Οι Γάλλοι επιχειρηματίες διέκριναν τις μεγάλες ευκαιρίες που πρόσφερε η «*Αθήνα των μνημονίων*» και συμμετείχαν ευρέως στο κάλεσμα των επενδύσεων διατηρώντας ταυτόχρονα, επιφύλαξη για τις υποσχόμενες μεταρρυθμίσεις και τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης. Ουσιαστικά την περίοδο εκείνη αναβίωσε η εικόνα της δυνατής ελληνογαλλικής συμμαχικής φιλίας με ερείσματα στο πολιτιστικό υπόβαθρο, το οποίο θεωρείται το ουσιαστικότερο στο μυαλό και τις ιδέες των δύο εθνών. Μία διακρατική συνεργασία που κυμαίνεται αδιάκοπα και αποκλειστικά στο δίπολο μεταξύ θετικού και ουδέτερου και ποτέ δεν έχει λάβει αρνητικό πρόσημο.

Η έξαρση της μετανάστευσης το 2015

Η αύξηση των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη στα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας ήταν ο πραγματικός αντίκτυπος των κρίσεων και των πολέμων στην περιφέρεια της Μεσογείου. Χώρες της Μέσης Ανατολής και του Σαχέλ⁶⁰ όπως η Συρία, το Ιράκ, το Μάλι και το Σουδάν βρέθηκαν σε έκτακτη ανάγκη λόγω της μακροχρόνιας πολιτικής και οικονομικής τους αστάθειας. Η Γαλλία ως πάλαι ποτέ αποικιοκρατική δύναμη προσέλκυσε στο έδαφός της μεγάλο αριθμό μεταναστών και αιτούντων άσυλο αλλά δυσκολεύεται να

⁶⁰ Το Σαχέλ (Sahel), σύμφωνα με την ιστοσελίδα του Ομίλου Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων είναι μία ιδιόμορφη λωρίδα γης στην Αφρικής που βρίσκεται νότια της ερήμου Σαχάρα και εκτείνεται διαμέσου δέκα αφρικανικών χωρών.

αφομοιώσει κοινωνικά τόσο μεγάλο πληθυσμό. Η Ελλάδα από την άλλη, βρέθηκε συνοριοφύλακας της Ευρώπης στο πέρασμα από την Ασία στην ευρωπαϊκή ήπειρο και εφάρμοσε τις ευρωπαϊκές πολιτικές συνταγές της παρακράτησης, διαπίστευσης και επαναπροώθησης των ροών.⁶¹ Κάτω από αυτές τις συνθήκες οι δύο χώρες συντάχθηκαν πολιτικά, για άλλη μία φορά στην ιστορία τους, απέναντι στην εκμείωση μίας βιώσιμης ευρωπαϊκής πολιτικής. Οι δηλώσεις αμφοτέρων των κυβερνητικών αντιπροσώπων που εκπροσωπούσαν τις χώρες πρώτης εισόδου, διαμήνυαν την ανάγκη διευθέτησης του μεταναστευτικού σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι δύο ρητορικές παραλλήλισαν το περιφερειακό πρόβλημα της Ευρώπης ως ένα διασυνοριακό της ζήτημα που επηρεάζει όλα τα κράτη μέλη και στην κατεύθυνση μίας ολιστικής λύσης. Η ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού μηχανισμού αλληλεγγύης προς τις Μεσογειακές χώρες που πλήττονταν από το φαινόμενο της μετανάστευσης εκφράστηκε λεκτικά από τον Γάλλο πρόεδρο παροτρύνοντας για αύξηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων.

Η ανάπτυξη των ασύμμετρων απειλών και οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο ευρωπαϊκό έδαφος μέχρι το 2017, συνδέθηκαν άμεσα με τη διόγκωση του προαναφερόμενου μεταναστευτικού κύματος. Οι πολιτικές ζυμώσεις για το περιφερειακό ευρωπαϊκό περιβάλλον κατέληξαν στην ενίσχυση των εσωτερικών πολιτικών ασφάλειας με θέσπιση επιπλέον περιορισμών στην ελεύθερη διακίνηση των προσώπων εντός της Ένωσης. Η συγκεκριμένη πολιτική μεταστροφή απενεργοποίησε ακαριαία τις τρέχουσες διαδικασίες εκδημοκρατισμού και οικονομικής φιλελευθεροποίησης των δρώντων της Μεσογειακής περιφέρειας και δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στην περιφερειακή συνεργασία. Ο Φρανσουά Ολάντ κλήθηκε να διαχειριστεί κατά τη διάρκεια της προεδρικής του θητείας ταυτόχρονες τρομοκρατικές επιθέσεις από εξτρεμιστές που προκάλεσαν σημαντικό φόρο αίματος στη γαλλική πρωτεύουσα. Η πολιτική του σκέψη επανάφερε στο προσκήνιο των συζητήσεων την ανάγκη παροχής βοήθειας στα Μεσογειακά κράτη μέλη, με σκοπό την ανάσχεση των μεταναστευτικών ροών και την βελτίωση του συστήματος καταγραφής και ένταξης παράτυπων μεταναστών στην Ε.Ε. Έτσι, Ελλάδα και Γαλλία συμπορεύτηκαν κατά

---

⁶¹ Το μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα αναφέρεται στη συστηματική παράνομη/παράτυπη είσοδο μεγάλου αριθμού μεταναστών στην Ελλάδα από το 2015 μέχρι και σήμερα. Η συσσώρευση μεγάλου πλήθους μεταναστών ήταν πρωτόγνωρη για τον γηγενή ελληνικό πληθυσμό και αναπόφευκτα δημιούργησε μείζον πολιτικό ζήτημα με τελείως διαφορετικές προσεγγίσεις και προτάσεις επίλυσης από τα ελληνικά πολιτικά κόμματα. Επίσης, η Ελλάδα έχει χαρακτηριστεί ως κύρια είσοδος μετανάστευσης στην Ευρώπη για το εν λόγω χρονικό διάστημα (συγκεκριμένα χαρακτηρίστηκε ως «η πύλη της Ευρώπης για την παράνομη μετανάστευση». Το 2016 ιδρύθηκε το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής ενώ το 2019 καταργήθηκε. Τον Ιανουάριο του 2020 επανασυστάθηκε ως Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου.

την επόμενη διετία στην προώθηση κοινής μεταναστευτικής πολιτικής στη βάση του εθνικού και κατ' επέκταση του ευρωπαϊκού συμφέροντος.

Εμμανουέλ Μακρόν: 2017 έως σήμερα

Η εκλογή του ανεξάρτητου Εμμανουέλ Μακρόν στον προεδρικό θώκο της Γαλλίας το 2007, συνοδεύτηκε από ένα διευρυνόμενο πρόγραμμα οικονομικών μεταρρυθμίσεων με υψηλές προσδοκίες. Απώτερος στόχος του Γάλλου προέδρου ήταν η τόνωση της ανταγωνιστικότητας του επιχειρηματικού κλάδου μέσω της παροχής φορολογικών ελαφρύνσεων και στοχευμένων μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας. Αυτοχαρακτηριζόμενος ως φιλελεύθερος, υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής της ελεύθερης αγοράς και υπέρμαχος της μείωσης του δημοσιοοικονομικού ελλείματος της Γαλλίας. Με το κόμμα «*En Marche*» που ίδρυσε ο ίδιος το 2016, κατάφερε να γεφυρώσει το δίπολο μεταξύ δεξιάς και αριστερής παράταξης, υποστηρίζοντας μία ανεξάρτητη συλλογική αλληλεγγύη. Παράλληλα, ο πρόεδρος Μακρόν προσανατόλισε την εξωτερική του πολιτική και διπλωματία στην επιδίωξη των γαλλικών συμφερόντων σε περιφερειακό κυρίως επίπεδο. Επιπλέον, στην προσπάθεια διεκδίκησης των εκάστοτε γεωοικονομικών συμφερόντων, δεν δίστασε να προβάλει την παγκόσμιας εμβέλειας γαλλική στρατιωτική ισχύ, ως εργαλείο πειθαναγκασμού εναντίον συγκεκριμένων δρώντων. Η Γαλλία τα τελευταία χρόνια επιδίδεται ανοικτά στην περιφερειακή της προβολή και τη διευθέτηση των Μεσογειακών ανισορροπιών, υπό το φακό των εθνικών της συμφερόντων.

Δύο κυβερνήσεις διαδέχτηκαν η μία την άλλη, κατά την εν λόγω περίοδο της προεδρίας του Εμμανουέλ Μακρόν. Η κυβέρνηση του Αλέξι Τσίπρα αρχικά, διατήρησε τη ζέση των ελληνογαλλικών σχέσεων μέσω μίας διαλλακτικής απραξίας, καθώς η οικονομική κατάσταση της χώρας μετά το τρίτο μνημόνιο δεν προοίωνιζε αισιόδοξα μηνύματα. Οι όποιες προγενέστερες προσπάθειες προσέλκυσης του γαλλικού επενδυτικού ενδιαφέροντος βάλτωσαν στην επιβολή των νέων δημοσιονομικών μέτρων. Στον αντίποδα, τίποτα το ουσιαστικό δεν διατάραξε τις φιλικές διακρατικές σχέσεις στο επίπεδο της μαλακής ισχύος και των συνεργασιών που είχαν ήδη συνάψει. Η σημερινή κυβέρνηση του Κυριάκου Μητσοτάκη εξαιτίας μίας σειράς γεωπολιτικών γεγονότων «*κατάφερε*» και απογείωσε την ελληνογαλλική σχέση στο ανώτερο σημείο της τελευταίας εικοσαετίας, με τις πλέον ευοίωνες προοπτικές. Η πρόσφατη γαλλική παρέμβαση στα ζητήματα ασφάλειας και σταθερότητας στην ανατολική Μεσόγειο πυροδότησε μία νέα εποχή συμμαχίας με δεδομένη την περιφερειακή γαλλική επικυριαρχία. Η πρόσφατη αμυντική συμμαχία μεταξύ Ελλάδας

και Γαλλίας στην ανατολική Μεσόγειο, μετεκύλησε αβίαστα στον εξοπλιστικό τομέα και κατέληξε στην προμήθεια σύγχρονου γαλλικού στρατιωτικού εξοπλισμού και μέσων.

Η Ελλάδα αποτελεί τη μοναδική ευρωπαϊκή χώρα που βρίσκεται αντιμέτωπη με συνδυασμό απειλών και προκλήσεων τόσο σε διακρατικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.⁶² Ο τουρκικός αναθεωρητισμός και η επιθετική ρητορική σε συνδυασμό με το προσφυγικό - μεταναστευτικό κύμα έχουν εγείρει τις συζητήσεις για ομογενοποίηση της Ευρώπης σε θέματα άμυνας και εξωτερικής πολιτικής. Η εταιρική πολυφωνία όμως, και ειδικότερα η γερμανική υποβόσκουσα τουρκοφιλική στάση δεν αφήνουν περιθώρια για καλλιέργεια μίας ενιαίας ΚΕΠΠΑ,⁶³ με σαφή υποστηρικτική διάθεση των νότιων ευρωπαϊκών συνόρων. Το Παρίσι από την άλλη δεν δείχνει να ικανοποιείται με μία τόσο χαλαρή ευρωπαϊκή αντιμετώπιση των προκλητικών τούρκικων ενεργειών στην ανατολική Μεσόγειο και προτάσσει τα εθνικά του συμφέροντα ως γνήσιο υποσύνολο των αντίστοιχων ευρωπαϊκών. Η αποστροφή εξάλλου του «*Mare Nostrum*» από τον Μακρόν για να περιγράψει τη Μεσόγειο κατά την υποδοχή της Άνγκελα Μέρκελ στο Φορ ντε Μπρέγκατσον (Fort de Bregançon),⁶⁴ ήταν απολύτως ενδεικτική της γαλλικής γεωπολιτικής αντίληψης. Η τρέχουσα ατζέντα στο μέγαρο των Ηλυσίων λαμβάνει σοβαρά υπόψη την εξάπλωση του ριζοσπαστικού πολιτικού Ισλάμ, το οποίο λειτουργεί αποσταθεροποιητικά στη Μέση Ανατολή και στις ακτές της βόρειας Αφρικής όπου η Γαλλία παραδοσιακά διαδραματίζει ρόλο περιφερειακής δύναμης.

Η ανασφάλεια της ανατολικής Μεσογείου

Παρά το γεγονός ότι η γαλλική παρέμβαση αποτελεί μία σαφή ασπίδα ασφαλείας στα ελληνικά ζητήματα ασφαλείας και σταθερότητας που έχουν προκύψει στην ανατολική Μεσόγειο, η Γαλλία έχει ανάγκη την ελληνική στήριξη σε πλήθος άλλων γεωπολιτικών και

⁶² Το έτος 2020 ίσως αποδειχθεί έτος καμπής για την επιστροφή της γεωπολιτικής στο επίκεντρο των διακρατικών σχέσεων και των πολυμερών οργανισμών. Το γεγονός ότι στην ευρύτερη γειτονιά της Ελλάδας, στην Ανατολική Μεσόγειο και στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής, εξελίσσεται ένα σημαντικό μέρος του παγκόσμιου γεωπολιτικού παιγνίου αυξάνει τους κινδύνους, αλλά και τις ευκαιρίες για την Αθήνα. Η Ε.Ε. παραμένει μάλλον αμήχανη και ουσιαστικά απύσχα, ενώ την πλέον ενεργό παρουσία έχει η Γαλλία, με την Ιταλία να ακολουθεί, λόγω περιφερειακών συμφερόντων της, και τη Γερμανία να αναζητεί ρόλο διαμεσολαβητή.

⁶³ Η εμβάθυνση της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) με αναπόσπαστο τμήμα της, την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), όπως καθορίζεται στην Ευρωπαϊκή Συνταγματική Συνθήκη (Άρθρα I 40,41), επηρεάζει αναμφισβήτητα τη σχέση που διαμορφώνεται μεταξύ ΝΑΤΟ και ΕΕ.

⁶⁴ Το Φορ ντε Μπρεγκατσόν είναι μεσαιωνικό φρούριο και θερινή κατοικία του προέδρου της Γαλλίας. Είναι κτισμένο σε νησίδα έξω από τη Γαλλική Ριβιέρα, συνδέεται με στενή λωρίδα γης με την ηπειρωτική χώρα, στην κοινότητα Bormes-les-Mimosas στο τμήμα βόρεια της επαρχίας της Προβηγκίας.

γεωοικονομικών ζητημάτων. Προς επίρρωση των αναφερομένων, η Γαλλία αποζητά επισταμένως τα τελευταία χρόνια την ενίσχυση της ελληνικής παρουσίας στο Μαλί, με σκοπό την ανάσχεση του ριζοσπαστικού ισλαμισμού στην ευρύτερη περιοχή του Σαχέλ. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα αποτελεί πολύτιμη γέφυρα της Γαλλίας στην ανατολική Μεσόγειο, παρά την κοινώς αποδεκτή αυτονομία που διαθέτει ως περιφερειακή δύναμη. Η ελληνική βεντάλια των τριμερών και πενταμερών σχημάτων συνεργασίας με χώρες της ανατολικής Μεσογείου έως τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τη Σαουδική Αραβία, αυξάνουν την προστιθέμενη αξία της ελληνικής γεωπολιτικής στις γαλλικές επιδιώξεις. Πόσο μάλλον βέβαια, όταν ο σχηματισμός των εν λόγω ελληνικών πολυμερών συνεργασιών λαμβάνουν χώρα κάτω από τις ευλογίες και την ενθάρρυνση της Ουάσινγκτον.

Από την άλλη πλευρά, ο Κυριάκος Μητσοτάκης έχει πολλά περισσότερα να ζητήσει από τον Εμμανουέλ Μακρόν. Οι γενικόλογες διατυπώσεις των Γάλλων για υιοθέτηση της ρήτρας αμοιβαίας αμυντικής συμμαχίας δεν πείθουν την Αθήνα για έγκαιρη γαλλική στρατιωτική βοήθεια σε περίπτωση τουρκικής κλιμάκωσης. Η συζήτηση για την εφαρμογή του ελληνογαλλικού συμφώνου στρατηγικής εταιρικής σχέσης στην άμυνα και την ασφάλεια δεν είναι καινούρια, αλλά οι τρέχουσες συνθήκες λειτουργούν ως επιταχυντές τέτοιων διαβουλεύσεων. Το Παρίσι ενστερνιζόμενο τις ελληνικές ανησυχίες ενίσχυσε την στρατιωτική του παρουσία στα νερά και τον αέρα της ανατολικής Μεσογείου. Τόσο η παρουσία του ελικοπτεροφόρου «*Tonnerre*» και του αεροπλανοφόρου «*Charles de Gaulle*» στην ανατολική Μεσόγειο, όσο και η στάθμευση μαχητικών «*Rafale*» στα ελληνικά πολεμικά αεροδρόμια, μαρτυρούν το γαλλικό γεωπολιτικό ενδιαφέρον για επιβολή της ισορροπίας στην περιοχή, με χρήση ισχυρής στρατιωτικής αποτρεπτικής δύναμης. Στην ίδια πολιτική κατεύθυνση βρίσκονται εξάλλου το πλήθος των αεροναυτικών ελληνογαλλικών ασκήσεων ακόμα και κατά τη χρονική περίοδο διεξαγωγής των σεισμικών ερευνών του «*Oruc Reis*» στην ελληνική υφαλοκρηπίδα. Παρά όλα αυτά που συμβαίνουν, κανείς δεν μπορεί να προβλέψει με ασφάλεια τη γαλλική ανταπόκριση σε ένα για παράδειγμα δυνητικό τουρκικό «στραγγαλισμό» στο σύμπλεγμα του Καστελόριζου.

Ο εξοπλιστικός ρεαλισμός

Ακόμα μία σημαντική συνιστώσα των τρεχουσών ελληνογαλλικών σχέσεων αποτελεί η σύμπλευση των δύο κρατών στον εξοπλιστικό τομέα. Ως διάδοχος της «αγοράς του αιώνα» πριν τριάντα και πλέον χρόνια, η προμήθεια των δέκα οχτώ στρατηγικού χαρακτήρα μαχητικών τύπου «*Rafale*», αποτελεί μία ρεαλιστική πολιτική επιλογή που θα κατευνάσει τις τουρκικές απειλές μέσω εξισορρόπησης. Η αύξηση της ελληνικής στρατιωτικής ισχύος

λειτουργεί σε αντιδιαστολή με τους τούρκικους αναθεωρητικούς αιτιασμούς περί ηγεμονικής κυριαρχίας στην περιφέρεια της ανατολικής Μεσογείου.⁶⁵ Απέναντι σ' αυτό τον επεκτατικό μονοϊδεατισμό της Τουρκίας συναντιούνται οι εθνικές ελληνογαλλικές θέσεις, δημιουργώντας τον κατάλληλο κοινό τόπο, για περαιτέρω ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ τους. Η επέκταση των διμερών εξοπλιστικών προγραμμάτων σε άλλα μικρότερου οικονομικού μεγέθους θεωρείται αναμφίβολη, καθώς τα ήδη υπάρχοντα γαλλικά όπλα και μέσα χρήζουν εξειδικευμένης συντήρησης, όπως αυτή του στόλου των μαχητικών «*Mirage-2000*», αριθμός από τα οποία βρίσκονται καθηλωμένα λόγω έλλειψης ανταλλακτικών.⁶⁶ Γενικά, η οικοδόμηση διακρατικών σχέσεων στη βάση μεγάλων εξοπλιστικών προγραμμάτων, δημιουργεί ισχυρά δεσμά συμμαχίας για ένα ικανό μελλοντικό χρονικό διάστημα.

---

⁶⁵ «Εξοπλισμοί πάση θυσία» αναγράφεται στην ιστοσελίδα του πρώτου καναλιού της γερμανικής τηλεόρασης (ARD), που αναφέρει ότι «η Ελλάδα αισθάνεται να απειλείται από την Τουρκία» και παραθέτει αναλυτικά τα εξοπλιστικά προγράμματα που ανακοίνωσε πρόσφατα η ελληνική κυβέρνηση. Ιδιαίτερο βάρος δίνεται στον ρόλο της Γαλλίας: «Το καλοκαίρι το ελληνικό και το γαλλικό ναυτικό προχώρησαν σε μία επίδειξη ενότητας, πραγματοποιώντας κοινά γυμνάσια. Ο Γάλλος πρόεδρος Εμμανουέλ Μακρόν επικρίνει την Τουρκία, όχι μόνο λόγω των γεωτρήσεων για φυσικό αέριο σε αμφισβητούμενα ύδατα, αλλά και λόγω της εμπλοκής στον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης. Η Γαλλία θέλει να αποτρέψει τη διεύρυνση της τουρκικής επιρροής στη Μεσόγειο».

⁶⁶ Για την οικονομική πτυχή των νέων εξοπλιστικών προγραμμάτων ο ανταποκριτής της ARD αναφέρει: «Για να πληρώσει τα νέα μαχητικά αεροσκάφη, τις φρεγάτες και τα όπλα η Ελλάδα θέλει να αυξήσει τον αμυντικό προϋπολογισμό της κατά το ένα τρίτο. Στα επόμενα δέκα χρόνια η κυβέρνηση της Αθήνας θέλει να επενδύσει επιπλέον δέκα δισεκατομμύρια ευρώ στις ένοπλες δυνάμεις. Και αυτό ενώ ήδη σήμερα η Ελλάδα είναι η χώρα με το υψηλότερο δημόσιο χρέος στην Ε.Ε.».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ενότητα του Μεσογειακού χώρου δεν αποτελεί de facto απότοκο της γεωγραφικής του διάστασης, αλλά διαμορφώνεται κατά κύριο λόγο από τη συνεχή παρουσία των λαών της και τις χρόνιες πολιτικές αλληλεπιδράσεις τους. Η περιφερειακή ισορροπία της Μεσογείου συνίσταται από τις δράσεις των πολιτικών δρώντων, οι οποίες εξαντλούν όλη τη διαδρομή του εφαρμοσμένου πολιτικού εκκρεμούς, από την ένοπλη σύγκρουση μέχρι τους αδελφικούς συμμαχικούς δεσμούς. Πράγματι, η Μεσόγειος αποτέλεσε διαχρονικά το υγρό συνδετικό στοιχείο μεταξύ λαών που παρουσίαζαν σημαντικές πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές αποκλίσεις, οι οποίες την μετέτρεπαν ενίοτε σε μία ζώνη βίαιων συγκρούσεων. Η όποια προσπάθεια εξάλειψης των ενδομεσογειακών εντάσεων και διατήρησης της ασφάλειας, ευθυγραμμίστηκε με κερδοσκοπικά εθνικά, περιφερειακά και παγκόσμια στρατηγικά ενδιαφέροντα. Η Μεσόγειος αναπαριστά το τέλειο πεδίο εφαρμογής κυβερνητικής διπλωματίας, αφού περιστοιχίζεται από πλήθος ετερογενών κρατικών δρώντων όσο και από πολλαπλούς διεθνείς οργανισμούς που δρουν στη βάση επιβολής παγκόσμιων και περιφερειακών επιδιώξεων. (Sabič: and Bojinović 2007) Στον αντίποδα, παρά τις όποιες αποκλίσεις και εντάσεις που έλαβαν χώρα ιστορικά στην κατακερματισμένη της περιφέρεια, η Μεσόγειος θάλασσα αποτέλεσε το ζωτικό σύνδεσμο για τη δημιουργία κοινού τόπου συνεργασίας. Από το τέλος του Ψυχρού πολέμου και μετά έχουν καταγραφεί σημαντικές πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην βελτίωση και την προώθηση της συνεργασίας και της σταθερότητας στη Μεσόγειο. Το Δυτικό Μεσογειακό Φόρουμ (γνωστό και ως Πρωτοβουλία 5+5), το Συμβούλιο για τη Μεσόγειο, η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στη Μεσόγειο αλλά και οι ευρωπαϊκές δράσεις Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας και Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας, είναι μερικές από αυτές. Παρά το γεγονός ότι οι παραπάνω πρωτοβουλίες συνέβαλαν στην παροδική σύγκλιση των Μεσογειακών σχέσεων, η χαρακτηριστική ετερογένεια στη σύσταση των δρώντων και η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των διαφορετικών περιφερειακών συσσωματώσεων εμπόδισαν την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων.

Εκτός όμως από τις όποιες προσπάθειες των ευρωπαϊκών κρατών για δημιουργία σχέσεων αλληλεξάρτησης με τα Μεσογειακά κράτη, η Γαλλία διαδραματίζει διαχρονικά ηγετικό ρόλο στην περιοχή. Επί σειρά γαλλικών κυβερνήσεων η περιφέρεια της Μεσογείου έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή ζωτικών συμφερόντων, καθώς επιτρέπει την πρόσβαση στις περιοχές με φυσικό πλούτο της ανατολικής Μεσογείου, του Μαγκρέμπ και του Σαχέλ. Η εξυπηρέτηση των ρεαλιστικών επιδιώξεων της Γαλλίας στη Μεσόγειο, πέρα από τις διμερείς

οικονομικές και επενδυτικές σχέσεις, προωθούνται συστηματικά μέσω πολιτιστικών δράσεων όπως είναι η μύηση στη γαλλική γλώσσα και εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, των προαναφερόμενων καλλιεργούμενων σχέσεων, η Γαλλία μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις το 2015 επικεντρώθηκε στη γαλούχηση ισλαμιστών ιερέων και ιμάμηδων με σκοπό την αντιμετώπιση της έξαρσης του φαινομένου της ισλαμιστικής ριζοσπαστικοποίησης. Το σύνολο των γαλλικών δράσεων στη Μεσογειακή περιφέρεια ερμηνεύεται από τους σύγχρονους μελετητές της διεθνούς κοινότητας ως αναβίωση του πάλαι ποτέ αποικιοκρατικού μοντέλου εξωτερικής διακυβέρνησης.

Η Ελλάδα και η Γαλλία ανέπτυξαν ιστορικά ισχυρούς δεσμούς φιλίας, καθώς μοιράζονται τις ίδιες αξίες του δυτικού πολιτισμού. Αν η πρώτη δικαιωματικά σήμερα αυτοπροσδιορίζεται ως κοιτίδα της πολιτικής δημοκρατίας, η Γαλλία είναι εκείνη που αποτελεί τον θεματοφύλακα των ίδιων δημοκρατικών αξιών, οι οποίες μεταλαμπαδεύτηκαν μέσω της Γαλλικής Επανάστασης σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι Γάλλοι συγγραφείς, υιοθετώντας ιδέες από τα συγγράμματα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, αναβίωσαν τα δικαιώματα της ανθρώπινης ελευθερίας δημιουργώντας μία σχέση πνευματικής αλληλοεκτίμησης με τους Έλληνες των γραμμάτων. Γενικά, η θεώρηση όλων των ελληνικών κυβερνήσεων ότι, η Γαλλία αποτελεί μία υπερδύναμη που αποδεδειγμένα μπορεί και θέλει να υπερασπίζεται τον πολιτισμό και τις πανανθρώπινες ελευθερίες, εξυπηρετούσε τα εθνικά οφέλη. Σχεδόν αναπόφευκτα η Ελλάδα κέρδισε τη γαλλική πολιτιστική εύνοια, η οποία έμελλε να διευρυνθεί σε πολλούς άλλους τομείς και να ανοίξει τους επικοινωνιακούς διαύλους που τελικά, έφεραν τους δύο λαούς σε μεγαλύτερη τριβή.

Η ελληνογαλλική σχέση από το 1981 μέχρι σήμερα, δεν έτυχε κάποιας σοβαρής δοκιμασίας που θα μπορούσε να προκαλέσει σοβαρή διάρρηξη των ήδη καλλιεργημένων δεσμών σε πολιτικό, στρατιωτικό, πολιτιστικό και οικονομικό επίπεδο. Η γαλλική πολιτική αντίληψη εξάλλου, δεν άφηνε περιθώρια για την αμφισβήτηση των γεωπολιτικών προσόντων της Ελλάδας, η οποία θεωρούνταν χώρα πρώτης γραμμής για τα ηγεμονικά της εθνικά συμφέροντα. Το ίδιο εθνικά εγωιστική ήταν και η πολιτική σκέψη της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής όταν απέφυγε να έρθει σε απευθείας σύγκρουση με τη Γαλλία κατά τις διεθνείς διενέξεις της, με επίκεντρο τη διατήρηση της αποικιοκρατικής της εμβέλειας. Κυρίως μέσω της αποφυγής για ευθεία αντιπαράθεση, οι δύο χώρες διατήρησαν αδιάρρηκτη τη συνεργατική τους εμπέδωση, η οποία κατέληξε σε μία στρατηγική οντότητα σκληρής και ήπιας ισχύος στην πολιτική αρένα της Μεσογείου.

Η ταύτιση στη σοσιαλιστική πολιτική αντίληψη των κυβερνόντων σε Ελλάδα και Γαλλία κατά τη δεκαετία του '80, καλλιέργησε το έδαφος για ιδεολογικές συγκλίσεις

φιλολαϊκού περιεχομένου κατά τις πολιτικές πρακτικές στην εσωτερική διακυβέρνηση των δύο χωρών. Ωστόσο, η γαλλική υποστήριξη για ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ. δεν έτυχε ανάλογης εκτίμησης, τουλάχιστον σε ρητορικό επίπεδο, καθώς ο τότε Έλληνας πρωθυπουργός έβλεπε επιφυλακτικά τις βασικές πτυχές του υπερεθνικού χαρακτήρα της Ένωσης. Η συγκεκριμένη πολιτική στάση δεν άλλαξε παρά μόνο στα τέλη της δεκαετίας όταν κατόπιν επίμονων διπλωματικών προσπαθειών και με την αμέριστη γαλλική υποστήριξη, η Αθήνα εντάχθηκε στα Μ.Ο.Π., το σημαντικότερο εκ των οποίων ήταν το οικονομικό «πακέτο *Delors*».

Κατά την εν λόγω χρονική περίοδο, οι εξελίξεις στο Κυπριακό έφεραν ακόμα πιο κοντά την ελληνογαλλική συνεργασία, αυτή τη φορά στον στρατιωτικό και εξοπλιστικό τομέα. Η αφορμή δόθηκε από την *de facto* ανακήρυξη της βόρειας Κύπρου του Ραούφ Ντεκτάς το 1983, γεγονός το οποίο δημιούργησε κυριαρχική ανασφάλεια στην Αθήνα. Η ελληνική κυβέρνηση στην προκειμένη περίπτωση, βρήκε καταφύγιο κάτω από τα παράλληλα γεωπολιτικά γαλλικά συμφέροντα και προσχώρησε στην αγορά σαράντα μαχητικών αεροσκαφών «*Mirage-2000*» της γαλλικής αεροπορικής εταιρίας Dassault. Η «*αγορά του αιώνα*» όπως ονομάστηκε, ενίσχυσε τις προοπτικές συνεργασίας των δύο χωρών στο στρατιωτικό επίπεδο, αλλά κυρίως, ενίσχυσε την αντίληψη για έγκαιρη και έμπρακτη γαλλική αμυντική υποστήριξη σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης στην ανατολική Μεσόγειο.

Επί γαλλικής προεδρίας Ζακ Σιράκ, η ελληνογαλλική συνεργασία συνέχισε να καρποφορεί. Ωστόσο, ανασταλτικό στοιχείο της εν λόγω συνεργασίας θεωρείται ότι διαδραμάτισε η εξαιρετική σχέση με την Γερμανία, που απολάμβανε ο τότε Έλληνας πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης. Παρόλα αυτά οι δύο χώρες συνεργάστηκαν στενά με αφορμή την υπογραφή της ιδρυτικής Δήλωσης της Βαρκελώνης (τον Νοέμβριο του 1995), η οποία εγκαινίασε μία Ευρωμεσογειακή εταιρική σχέση στη βάση μακροπρόθεσμων πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών δράσεων. Η συγκεκριμένη διαδικασία πυροδότησε μία σειρά συναντήσεων σε υπουργικό επίπεδο μεταξύ των κρατών μελών προάγοντας ταυτόχρονα τους ελληνογαλλικούς δεσμούς στη βάση επίτευξης μίας ολιστικής προσέγγισης που συνέδεε αμυντικές, οικονομικές και κοινωνικές πτυχές.

Αδιαμφισβήτητα εμβληματικός και πρωτοπόρος για την Ελλάδα ήταν ο στρατηγικός προσανατολισμός στις υπηρεσίες που προσφέρουν τα δορυφορικά προγράμματα και οι διαστημικές υπηρεσίες. Η Αθήνα καθώς δεν διέθετε την ανάλογη τεχνογνωσία κατασκευής και εκτόξευσης τέτοιων συστημάτων, εντάχθηκε στο γαλλικό πρόγραμμα διαστήματος Helios-II το 2004. Η συμμετοχή στο ενιαίο σύστημα δορυφορικής αναγνώρισης με ηλεκτρο-οπτικούς δορυφόρους πολύ υψηλής αναλύσεως, συνέβαλε στην αύξηση της επιχειρησιακής

ετοιμότητας και εγρήγορσης τόσο σε στρατιωτικό όσο και στο επίπεδο πολιτικής προστασίας. Με την εκμετάλλευση των πληροφοριών που διαθέτει το εν λόγω σύστημα η Ελλάδα αναβάθμισε σημαντικά τη λειτουργία του εθνικού συστήματος εγκαίρου προειδοποίησης για τη φύλαξη των συνόρων και την επέμβαση των στρατιωτικών δυνάμεων στην ανατολική Μεσόγειο.

Η «Ένωση για τη Μεσόγειο» υπήρξε η μοναδική πρωτοβουλία που ανέλαβε ο ευρωπαϊστής Γάλλος πρόεδρος Σαρκοζί, εν μέσω κορύφωσης της ελληνικής οικονομικής κρίσης. Οι δράσεις που προέβλεπε η συγκεκριμένη πρωτοβουλία είχαν ευρώ-Μεσογειακή στρατηγική κατεύθυνση για την αειφόρο ανάπτυξη και τη σταθερότητα και έτσι σύντομα διευρύνθηκαν στους τομείς του πολιτισμού, της ενέργειας, της οικονομίας και της ασφάλειας. Με την ελληνική συμμετοχή στη συγκεκριμένη πρωτοβουλία, δημιουργήθηκαν νέες οικονομικές ευκαιρίες, που εκείνη την περίοδο θεωρήθηκαν ως οικονομικοί διέξοδοι από τη σκληρή δημοσιονομική πρακτική των μνημονίων. Η ίδρυση της ανεξάρτητης Μεσογειακής Αναπτυξιακής Τράπεζας, ως ένα συλλογικό εργαλείο δανειοδότησης μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, αφύπνισε πολλές επιχειρηματικές δράσεις εντός και εκτός των ελληνικών συνόρων. Χαρακτηριστικό πάντως της δεδομένης περιόδου είναι το δυσοίωνα κλίμα στις οικονομικές συναλλαγές μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας, οι οποίες μειώθηκαν σε ιστορικά χαμηλά λόγω της οικονομικής διολίσθησης της Ελλάδος.

Μπορεί ο Φρανσουά Ολάντ να θεωρήθηκε ως ο πρόεδρος με το ισχνότερο πολιτικό αποτύπωμα της Γαλλίας, οι ελληνογαλλικές δράσεις όμως, συνέχισαν να καθοδηγούνται με την πυξίδα των οικονομικών συνεργασιών και των πολιτιστικών εκδηλώσεων, κατά τη διάρκεια της θητείας του. Αδιαμφισβήτητα, η σημαντικότερη πολιτιστική δράση που έλαβε χώρα κατόπιν πρωτοβουλίας του Γάλλου προέδρου Φρανσουά Ολάντ και την αιγίδα του γαλλικού υπουργείου εξωτερικών, ήταν το πρόγραμμα «*Ελλάς - Γαλλία Συμμαχία 2014*». Η εξάμηνη αυτή πολιτιστική εκδήλωση σχεδιάστηκε με την ευρεία συμμετοχή διάφορων πόλεων και ιδιωτικών φορέων αλλά και με την ευρεία διάχυση του γαλλικού επενδυτικού ενδιαφέροντος στην ελληνική αγορά. Με ερείσματα στο κοινό πολιτιστικό τους υπόβαθρο, το οποίο εκτιμάται το ουσιαστικότερο συνδετικό στοιχείο στο μυαλό και τις ιδέες των δύο εθνών, Ελλάδα και Γαλλία αναβίωσαν την περίοδο εκείνη την ουμανιστική τους ταύτιση και μέσω δράσεων ανανέωσαν τα συμβόλαια φιλίας στο διηνεκές. Κατά την εν λόγω πολιτιστική συνεργασία, οι Γάλλοι επιχειρηματίες που κατέφθαναν διέκριναν τις μεγάλες ευκαιρίες που πρόσφερε η «*Αθήνα των μνημονίων*» και συμμετείχαν ευρέως στο κάλεσμα των επενδύσεων.

Η έξαρση των μεταναστευτικών ροών προς την ευρωπαϊκή ήπειρο το 2015, ευθυγράμμισε πολιτικά εκ νέου την Ελλάδα με τη Γαλλία, δρομολογώντας από κοινού την εκμείνωση μίας βιώσιμης ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής. Όμως, οι χαρακτηριστικά αργές ευρωπαϊκές πολιτικές διεργασίες για το μεταναστευτικό πρόβλημα, άρχισαν να διαμορφώνονται μόνο μετά τις πρώτες σοβαρές και πολύνεκρες τρομοκρατικές επιθέσεις σε ευρωπαϊκό έδαφος το 2017. Τότε μόνο υιοθετήθηκε στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο η πρόταση του Φρανσουά Ολάντ για την ανάγκη παροχής βοήθειας στα Μεσογειακά κράτη μέλη, με σκοπό την ανάσχεση των αθρόων μεταναστευτικών ροών και την βελτίωση του συστήματος εισόδου και ένταξης μεταναστών στην Ε.Ε. Αθήνα και Παρίσι συστρατεύθηκαν στην πολιτική διαχείριση του φαινομένου, εστιάζοντας σε κοινούς στόχους και στην καθημερινή αντιμετώπιση του μεταναστευτικού, ανταλλάσσοντας διαλειτουργικές εμπειρικές διαδικασίες.

Το σύγχρονο Ελληνικό κράτος διακόσια χρόνια μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του, βρίσκεται αντιμετώπιζε με συνδυασμό απειλών και προκλήσεων σε διακρατικό και περιφερειακό επίπεδο. Ο τούρκικος αναθεωρητισμός και η επιθετική ρητορική του σε συνδυασμό με το μεταναστευτικό κύμα, έχουν εντείνει τις συζητήσεις για σκλήρυνση και ομογενοποίηση της Ευρώπης σε θέματα άμυνας και εξωτερικής πολιτικής. Παρόλα αυτά, η Ευρώπη πλην της Γαλλίας, δεν δείχνει πρόθυμη να αφουγκραστεί τα ζωτικά προβλήματα που ταλανίζουν τα Μεσογειακά της κράτη μέλη και επιδίδεται στην εφαρμογή πολιτικών χαμηλής ισχύος και ίσων αποστάσεων με χαρακτηριστική καθυστέρηση στη λήψη αποφάσεων. Από την άλλη, η Τουρκία την τελευταία δεκαετία έχει αυξήσει τις αμυντικές της δαπάνες και έχει εμπλακεί ενεργά στις περιφερειακές ένοπλες συγκρούσεις της Μεσογείου, αναζητώντας πολιτική επιρροή και οικονομικά οφέλη. Η αυτοθεώρηση του τούρκικου κράτους ως δύναμη περιφερειακής εμβέλειας έχει διαταράξει τις ισορροπίες ισχύος στη Μεσόγειο και έρχεται σε ευθεία αντιπαράθεση με την Αθήνα και το Παρίσι σε κυριαρχικά και περιφερειακά ζητήματα, αντίστοιχα.

Με αυτό τον τρόπο προέκυψε αβίαστα, μία νέα στρατηγική σχέση μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας που αυτή τη φορά επικεντρώθηκε στον εξοπλιστικό τομέα. Ως διάδοχος της «αγοράς του αιώνα» πριν από τριάντα και πλέον χρόνια, η συμφωνία των δέκα οχτώ μαχητικών αεροσκαφών τύπου «*Rafale*», αποτελεί μία ρεαλιστική πολιτική επιλογή της Αθήνας, που έχει στόχο να κατευθύνει τις τουρκικές απειλές μέσω εξισορρόπησης της σχετικής ισχύος. Παράλληλα, η αύξηση των διμερών ή/και πολυμερών ελληνογαλλικών στρατιωτικών συνεκπαιδεύσεων στην ανατολική Μεσόγειο, διαμορφώνει τις κατάλληλες συνθήκες διαλειτουργικότητας μεταξύ των στρατιωτικών μονάδων. Η συχνή τριβή των δύο

Ενόπλων Δυνάμεων μεταξύ τους θα τις καταστήσει περισσότερο ετοιμοπόλεμες, υποστηρίζοντας ένα πολιτικό μήνυμα ισχυρής αποτροπής στην αναθεωρητική συμπεριφορά της Τουρκίας. Σε κάθε περίπτωση η Ελλάδα αντέδρασε ορθά απέναντι στην κυριαρχική της αμφισβήτηση, κατευθυνόμενη τόσο σε εξοπλιστικές προμήθειες όσο και σε σύναψη περιφερειακών συμμαχιών στον τομέα της άμυνας.

Καταλήγοντας, οι σχέσεις Ελλάδας - Γαλλίας στη Μεσόγειο τα τελευταία σαράντα χρόνια, διαθέτουν το βάθος, την ποιότητα και τους οiwονούς για μία πολιτική, οικονομική και στρατηγική συνεργασία, η οποία επισφραγίζεται διαχρονικά στις διμερείς τους σχέσεις. Η ιδιαίτερη πολιτιστική σχέση που τις συνδέει, ξεκινά από την κοινή πίστη στις αρχές του ανθρωπισμού και της ελευθερίας. Η ιδεολογική ταύτιση των δύο λαών σε τόσο θεμελιώδεις νόρμες και αξίες, δημιουργούν μοιραία ισχυρούς επικοινωνιακούς δεσμούς, οι οποίοι προάγουν πολύμορφες συνεργασίες. Η ελληνική εξωτερική πολιτική οφείλει να αντιληφθεί τις εξαιρετικές ευκαιρίες που αναδύονται από την εμβάθυνση μίας τέτοιας ιδιαίτερης φιλίας και να εκμεταλλευτεί τα όποια πολιτικά και οικονομικά πλεονεκτήματα προκύπτουν. Στον πολιτικό τομέα επιπλέον, η δυναμική τέτοιων ελληνογαλλικών πολιτιστικών δράσεων θα αυξήσει την ανταλλαγή κυβερνητικών επισκέψεων και τις ευκαιρίες επίσημου και ανεπίσημου διαλόγου, εντός των οποίων ευδοκίμει η συνεργατικότητα. Το επιστέγασμα της συνολικής αποτίμησης των παραπάνω οικονομικών και πολιτικών διμερών δράσεων, θα αυξήσει την εμπέδωση στο ανώτερο στρατηγικό συνεργατικό πλαίσιο των δύο χωρών, το οποίο εύκολα πλέον μετατρέπεται στην πολυπόθητη αμυντική συμμαχία.

Επιπρόσθετα, η Ελλάδα σε πολιτικό επίπεδο οφείλει να προσεγγίσει τη Γαλλία και να την ρυμουλκήσει στο διάλογο για επίλυση του Κυπριακού. Μπορεί όλα αυτά τα χρόνια να έγιναν ελάχιστα βήματα προόδου σε αυτή την κατεύθυνση, εξαιτίας της αποικιοκρατικής γαλλικής εμμονής για διατήρηση του γεωπολιτικού της κατεστημένου, σήμερα όμως, οι συνθήκες είναι διαφορετικές. Το αποικιοκρατικό μοντέλο των υπερδυνάμεων του περασμένου αιώνα έχει μεταλλαχθεί πλέον σε ισχυρές κρατικές ή ιδιωτικές οικονομικές και τεχνολογικές διεισδύσεις, συνοδευόμενες από ανάλογη διπλωματική επιρροή μαλακής ισχύος. Παράλληλα, το Κυπριακό ζήτημα συνεχίζει να ταλανίζει το ελληνικό έθνος αποτελώντας το ζωτικότερο διακύβευμα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Η Γαλλία με την εμβέλεια της παγκόσμιας υπερδύναμης μπορεί να επηρεάσει τις περιφερειακές εξελίξεις στην ανατολική Μεσόγειο, με γνώμονα μάλιστα, την ταυτόχρονη εξυπηρέτηση των δικών

της συμφερόντων σε μία περιοχή που παραδοσιακά ασκεί ηγεμονία.⁶⁷ Παράλληλα, από τη θέση του μόνιμου μέλους στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. η γαλλική υποστήριξη για μία δικοινοτική και διζωνική κυπριακή ένωση μπορεί να αποτελέσει την κρίσιμη ψήφο για θετική έκβαση του εθνικού μας προβλήματος. Εξάλλου, η δημιουργία και υποστήριξη μίας ενιαίας Κυπριακής Δημοκρατίας θα καλλιεργήσει τη σταθερότητα στην περιοχή αλλά και τις συνθήκες ομαλής οικονομικής εκμετάλλευσης των πλούσιων υποθαλάσσιων φυσικών πόρων.

Η σφαιρικότητα και ο δυναμισμός των ελληνογαλλικών οικονομικών σχέσεων αποτελούν το ζητούμενο για την εμβάθυνση και την μετεξέλιξη αυτών, υπό τη σιγουριά της γαλλικής πλεονασματικής δυναμικής. Η διεύρυνση του ελληνικού οικονομικού προσανατολισμού στη γαλλική αγορά θα προσφέρει θετικές επιπτώσεις στην εγχώρια επιχειρηματική εξωστρέφεια και θα ισορροπήσει το διμερές εμπορικό ισοζύγιο, λόγω της αύξησης των ελληνικών εξαγωγών. Το επιζητούμενο βαθύ διαμέτρημα στις προοπτικές των ελληνογαλλικών εμπορικών σχέσεων, επιβάλλει την εντατικοποίηση των επαφών σε ένα ευρύ φάσμα των παραγωγικών τομέων και ιδιαίτερα στον πρωτογενή, όπου η Ελλάδα είναι περισσότερο ανταγωνιστική. Η αποτελεσματική προώθηση των ελληνικών πρωτογενών αγαθών στη γαλλική αγορά εκτιμάται ότι θα τύχει ευνοϊκής υποδοχής από το γαλλικό καταναλωτικό κοινό και θα επιφέρει σημαντικά κερδοφόρα αποτελέσματα στους Έλληνες παραγωγούς. Σε αυτή την κατεύθυνση η οργάνωση ελληνικών επιχειρηματικών αποστολών σε περιφερειακή κλίμακα και σε συνεργασία με τα επιμελητήρια μεγάλων πόλεων όπως της Μασσαλίας, της Μπορντώ και της Λυών, θα επηρεάσει θετικά την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων στην υπεραγορά του γαλλικού καταναλωτικού κοινού.

Η κοινά αποδεκτή παραδοχή ότι η οικοδόμηση εξαιρετικών διαχρονικών διακρατικών σχέσεων εδράζεται και τροφοδοτείται στη βάση μίας στέρεης και πολυδιάστατης οικονομικής συνεργασίας, ωθεί τις ενέργειες της ελληνικής κυβέρνησης στην προσέλκυση των Γάλλων επενδυτών. Είναι αναγκαίο να επιταχυνθούν οι απαιτούμενες εσωτερικές θεσμικές αλλαγές για τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού πλαισίου ενίσχυσης που θα διευκολύνει τις συνεργασίες με τις γαλλικές εταιρείες υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας. Παράλληλα, κρίνεται σκόπιμη η ανάληψη στοχευμένων δράσεων για διαμόρφωση κοινών ελληνογαλλικών σχημάτων που θα είναι συμβατά με την επενδυτική στοχοθεσία των γαλλικών εταιρειών στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Με αυτό τον τρόπο ο ελληνικός

⁶⁷ Κωνσταντίνα Μπότσιου, *Ανατολική Μεσόγειος: η πολιτική αποστρέφεται το κενό*, 23 07 2018. <https://energypress.gr/news/anatoliki-mesogeios-i-politiki-apostrefetai-keno> (πρόσβαση Φεβ 27, 2021).

τριτογενής τομέας θα ενισχύσει την παρουσία του στην ελληνική περιφέρεια και θα εκμαιοεύσει δυνητικές επενδυτικές ευκαιρίες στα Μεσογειακά κράτη.

Ολόκληρο το οικοδόμημα της στρατηγικής στοχοθεσίας των κρατών εδράζεται στην ικανοποίηση των βασικών ενστίκτων της ασφάλειας και της ευημερίας των υποκειμένων. Τόσο η πολιτική σε όλες τις εκφάνσεις, όσο και η οικονομία αποτελούν τα μοναδικά επιβοηθητικά εργαλεία για την πραγμάτωση του εν λόγω στρατηγικού σχεδιασμού των κρατικών δρώντων. Η ταυτόχρονη ή μη εφαρμογή τους αλλά και ο βαθμός έντασης που λαμβάνουν κατά τις διμερείς σχέσεις, καθορίζουν το πόσο προσιτή, εφικτή και άμεση θα είναι η πραγμάτωση των αναφερόμενων βασικών ενστίκτων. Στην αναζήτηση της ελληνικής στρατηγικής ολοκλήρωσης υπό τη λογική αύξησης της ασφάλειας και δευτερευόντως της ευημερίας, θα πρέπει να ενταθούν οι πολιτικές και οικονομικές συνεργασίες προς όλες τις κατευθύνσεις στην περιφέρεια της Μεσογείου. Η εκμετάλλευση του γαλλικού περιφερειακού πολιτικού κύρους, καθώς και της επιχειρηματικής περιφερειακής εμβέλειας των γαλλικών εταιρειών μπορεί να αποτελέσει τη γέφυρα για άμεσα εγχώρια πολιτικά και επιχειρηματικά κέρδη. Η πρόσδεση εξάλλου των όποιων ελληνικών συμφερόντων με τις αντίστοιχες επιδιώξεις μίας ισχυρής χώρας, όπως είναι η Γαλλία αποτελεί πάγια και διαχρονική στρατηγική τακτική των αναπτυσσόμενων κρατικών δρώντων.

Επιπλέον στο στρατηγικό επίπεδο, η σύναψη διμερών ή πολυμερών πολιτικών σχέσεων της Ελλάδας με άλλες Μεσογειακές χώρες πλην Γαλλίας, θα της αποφέρει προστιθέμενη γεωπολιτική αξία στην ήδη θετική γαλλική πολιτική αντίληψη. Η Αθήνα έχει τη δυνατότητα να επιτύχει σημαντικές συμφωνίες σε διμερές επίπεδο και με αυτό τον τρόπο να αποτελέσει θέλγητρο για την εξυπηρέτηση των γαλλικών θέσεων και επιδιώξεων. Με αυτό τον τρόπο θα προσελκύσει το γαλλικό ενδιαφέρον ενώ ταυτόχρονα θα αναβαθμίσει τις ελληνικές πολιτικές θέσεις και επιδιώξεις στην ευρύτερη περιφέρεια της Μεσογείου. Η εφαρμογή των πολιτικών και διπλωματικών μέσων πάνω σε μία ενιαία στρατηγική βάση, θα πρέπει να αποτελεί διηνεκή ελληνικό στόχο για την εδραίωση του γεωπολιτικού κεκτημένου και την ανάσχεση του πολιτικού ανταγωνισμού στο άναρχο διεθνές περιβάλλον.

Κατά αντίστοιχο τρόπο, η αύξηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης με τα περιφερειακά κράτη της Μεσογείου θα πρέπει να αποτελεί βασική επιδίωξη του στρατηγικού οικονομικού σχεδιασμού της Αθήνας. Η διεύρυνση των ελληνικών οικονομικών παρεμβάσεων θα προωθήσει το γεωοικονομικό ρόλο που κατέχει η Ελλάδα στη νότιο ανατολική Ευρώπη και την εγγύτερη γεωγραφική περιφέρεια. Σε αυτή την κατεύθυνση η ευκαιρία εκμετάλλευσης των πλουτοπαραγωγικών φυσικών πόρων της ανατολικής Μεσογείου θα πρέπει να καταστεί αδιαπραγμάτευτο αντικείμενο, πέρα από κάθε

τούρκικη επιδίωξη σφετερισμού. Η πλεονεκτική εξάλλου ένθεση της Ελλάδας στο πλέγμα του παγκόσμιου ενεργειακού χάρτη, της προσφέρει το επιζητούμενο ισχυρό διαπραγματευτικό και στρατηγικό πλεονέκτημα αλλά ταυτόχρονα την εκθέτει σε περιπέτειες αμφισβήτησης των κυριαρχικών της δικαιωμάτων.

Λαμβάνοντας όλα τα παραπάνω υπόψη, η στρατηγική ολοκλήρωση της Ελλάδας θα επιτελεσθεί από την ενδυνάμωση των αποτρεπτικών της στρατιωτικών δυνατοτήτων, προς επίτευξη της προστασίας των κυριαρχικών της δικαιωμάτων και της εν γένει εθνικής της ασφάλειας. Η εξοπλιστική συνεργασία Ελλάδας - Γαλλίας θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην αποτροπή των τούρκικων επεκτατικών βλέψεων σε Αιγαίο και ανατολική Μεσόγειο αλλά και στην αύξηση της διαλειτουργικότητας των διμερών στρατιωτικών μέσων και οπλικών συστημάτων. Η εκμετάλλευση του προηγμένου γαλλικού οπλοστασίου εκπέμπει τη σιγουριά ανατροπής κάθε επεκτατικής βούλησης της Τουρκίας ενώ παράλληλα, εκτινάσσει τους ελληνογαλλικούς δεσμούς στο ανώτατο επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να ενταθούν οι συνεργασίες στρατιωτικού περιεχομένου στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών και της εκπαίδευσης μονάδων σε θάλασσα, αέρα και ξηρά. Η σύναψη νέων Μ.Ο.Ε.Α. θα επιβεβαιώσει το λειτουργικό επίπεδο της κοινής αμυντικής Μεσογειακής πολιτικής, μέσω της διακήρυξης των στρατηγικών προθέσεων, οι οποίες άλλωστε θεωρούνται έννομες καθώς συνάδουν απόλυτα με το Δίκαιο της θάλασσας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Βαληνάκης, Γιάννης. Εισαγωγή στην ελληνική εξωτερική πολιτική 1949-1988. Κομοτηνή: Παρατηρητής, 2003.
- Βαρουξάκης, Σωτήριος. Η διπλωματία της Μεσογείου. Αθήνα: Σάκκουλα Α.Ε., 2011.
- Η διπλωματία της Μεσογείου. Αθήνα: Σάκκουλα, 2011.
- Βεντρίν, Ιμπέρ. Με τον Φρανσουά Μιτεράν, έμπαινες σε ένα μυθιστόρημα. Αθήνα, 12 Φεβ 2021.
- Βερέμης, Θάνος. Ανδρέας Παπανδρέου: Μεγάλες προσδοκίες. Αθήνα: Πατάκης, 2017.
- Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων. Ετήσια Έκθεση. Οικονομική, Παρίσι: Πρεσβεία της Ελλάδος στο Παρίσι, 2012.
- Κόλμερ, Κώστας. Η γεωπολιτική υπεραξία της Ελλάδος. Αθήνα: Λιβάνης - Νέα Σύνορα, 2018.
- Λάβδας, Κώστας – Χενάκης, Δημήτρης. Η Ευρω-μεσογειακή συνεργασία και η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας. Αθήνα: Θεμέλιο, 2007.
- Μαργαρίτης, Γεώργιος. Πλημμυρίδα και άμπωτη - Ο Ευρωπαϊκός 20ος αιώνας. Αθήνα: Βιβλιόραμα, 2014.
- Μπότσιου, Κωνσταντίνα. Ανατολική Μεσόγειος: η πολιτική αποστρέφεται το κενό. 23 07 2018. <https://energypress.gr/news/anatoliki-mesogeios-i-politiki-apostrefetai-keno> (πρόσβαση Φεβ 27, 2021).
- Μπρωντέλ, Φερνάντ. Η Μεσόγειος: Ο χώρος και η ιστορία. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1990.
- Ντόκος, Θανάσης, και Τσάκωνας Ιωάννης. Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας. Αθήνα: Παπαζήσης, 2005.
- Σειμένης, Ιωάννης, και Κωνσταντίνος Σεϊτής. Η Μεσόγειος στις αρχές του 21ου αιώνα. Θεσσαλονίκη: Ζήτη, 2011.
- Σέρμπος, Σωτήρης. Τουρκία και Ευρωπαϊκή Ένωση. Αθήνα: Αντ. Σακκουλας, 2008.
- Συλλογικό Έργο. Αγαπημένη αδελφή μας Γαλλία. Εθνολογία, Αθήνα: Εστία, 2013.
- . Ελλάδα και Γαλλία τον 19ο αιώνα. Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 2013.
- . Η Μεσόγειος μετά την Αραβική Άνοιξη. Αθήνα: Ηρόδοτος, 2017.
- Τσάκωνας, Παναγιώτης, και Θάνος Ντόκος. Στρατηγική Σταθερότητας και «Ειρηνικής Πίεσης». Αθήνα, 04 Φεβ 2019.

Τσάλτας, Γρηγόρης. Διεθνής Συνεργασία και Σύστημα Διαχείρισης και Προστασίας του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος των Περιφερειακών Θαλασσών. Εισήγηση σε συνέδριο, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2005.

Τσούκαλης, Λουκάς. Ποιά Ευρώπη. Αθήνα: Ποταμός, 2004.

Ξενόγλωσση

Balta, Paul. The Mediterranean as a Zone of Conflicts . Ρώμη, 10 Σεπ 1997.

Braudel Fernand, Aymard Maurice, Coarelli Filippo. Η Μεσόγειος (Ο Χώρος και η Ιστορία). Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1990.

Brezinski, Zbigniew. Η Μεγάλη Σκακιέρα. Αθήνα: Λιβάνης, 1998.

Calleya, Stephen. Patterns of Relations in the Mediterranean Area. Λονδίνο: Dartmouth, 1998.

Cooper, Helene, Thomas Gibbons Neff, και Ben Hubbard. US, Britain and France Strike Syria Over Suspected Chemical Weapons Attack. 13 Απρ 2018. <https://www.nytimes.com/2018/04/13/world/middleeast/trump-strikes-syria-attack.html> (πρόσβαση Φεβ 18, 2021).

Council of Europe. The South Programme II (2015-2017): Focus on Democratic Governance. 11 Μαρ 2016. <http://rjp-eu.coe.int/en/web/south-programme2/the-programme>. (πρόσβαση Φεβ 02, 2021).

Halliday, Fred. Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις. Αθήνα: Ξιφαράς, 2010.

Hocking, Brian. Non-State Actors and the Transformation of Diplomacy . Λονδίνο, 05 Μαρ 2011.

Mackinder, Halford. Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα και άλλες Τρεις Εισηγήσεις . Αθήνα: Παπαζήσης, 2006.

Magoudi, Ali. Συναντήσεις ή ψυχανάλυση του Φρανσουά Μιτεράν. Αθήνα: Κέδρος, 2007.

Nouschi, Andre. Η Μεσόγειος στον 20ο Αιώνα . Αθήνα: Μεταίχμιο, 2003.

Nousi, Andre. Η Μεσόγειος στον 20ο αιώνα. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2007.

Patton, David. Annus Mirabilis: 1989 and German Unification. Οξφόρδη, 10 Σεπ 2011.

Sabič:, Zlatko, και Ana Bojinović. Mapping a Regional Institutional Architecture: the Case of the Mediterranean in Mediterranean Politics, Vol. 12, No. 3 (November 2007), p. 317-337. Dubrovnic, 17 Οκτ 2007.

Spykman, Nicholas. Η Γεωγραφία της Ειρήνης. Αθήνα: Παπαζήσης, 2004.

Stephen Calleya, Δημήτρης Ξενάκης. «www.docplayer.gr.» Ασφάλεια & Στρατηγική Συνεργασία στη Μεσόγειο. 14 02 2008. <http://docplayer.gr/2457477-Asfaleia-stratigiki-synergasia-sti-mesogeio-oikodouisi-eupistosynis-prolipsi-sygekroyseon.html> (πρόσβαση Φεβ 14, 2021).

Πίνακες

Universal

- Inter-Parliamentary Union (IPU) 1889
- Commonwealth Parliamentary Association (CPA) 1911, 1948
- Assemblée Parlementaire de la Francophonie (APF) 1967, 1998
- Parliamentary Union of the Organization of Islamic Cooperation (OIC) Member States 1999
- Parliamentary Network on the World Bank and International Monetary Fund 2000
- Inter-parliamentary Assembly on Orthodoxy 2001 Parliamentary Forum for Democracy 2010

Northern

- Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE) 1949
- European Parliament (EP) 1952
- NATO Parliamentary Assembly (NATO PA) 1955
- OSCE Parliamentary Assembly (OSCE PA) 1990
- Inter-parliamentary Conferences [CFSP/CSDP, euro] 2012/2013

NorthernSouthern

- Parliamentary Assembly of the Union for the Mediterranean (PA-UfM) 1998, 2010
- Parliamentary Assembly of the Mediterranean (PAM) 2005

Southern

- Arab Inter-parliamentary Union (Arab IPU) 1974
- Consultative Council of the Arab Maghreb Union (UMA) 1989
- Association of Senates, Shoora and equivalent Councils in Africa and the Arab World (ASSECAA) 2002
- Pan-African Parliament (PAP) 2004

Mediterranean related

- Parliamentary Assembly of the Black Sea Economic Cooperation (PABSEC) 1993
- World Hellenic Inter-Parliamentary Association 1996
- Parliamentary Dimension of the Adriatic-Ionian Initiative (AII) 2001
- Parliamentary Association of the Southeast European Cooperative Initiative (SECI) 2002, 2014
- African Parliamentary Knowledge Network 2010

Σημείωση: Οι χρονολογίες αναφέρονται στην ίδρυση της οντότητας, ενώ ενδεχόμενη μετονομασία καταδεικνύεται με δεύτερη χρονολογία.

Πίνακας 1: Εθνικές και Υπερεθνικές διακυβερνητικές οντότητες στη Μεσόγειο

Actual	Previous	Highest	Lowest	Dates	Unit	Frequency	
-4.90	-3.70	12.60	-18.60	1950 - 2020	percent	Quarterly	SA

France GDP	Last	Previous	Highest	Lowest	Unit	
GDP Growth Rate	-1.40	18.50	18.50	-13.50	percent	[+]
GDP Annual Growth Rate	-4.90	-3.70	12.60	-18.60	percent	[+]

Markets

GDP

GDP
 GDP Annual Growth Rate
 GDP Constant Prices
 GDP From Agriculture
 GDP From Construction
 GDP From Manufacturing
 GDP From Services
 GDP From Transport
 GDP From Utilities
 GDP Growth Rate
 GDP Per Capita
 GDP Per Capita PPP
 Gross Fixed Capital Formation

Labour

Prices

Money

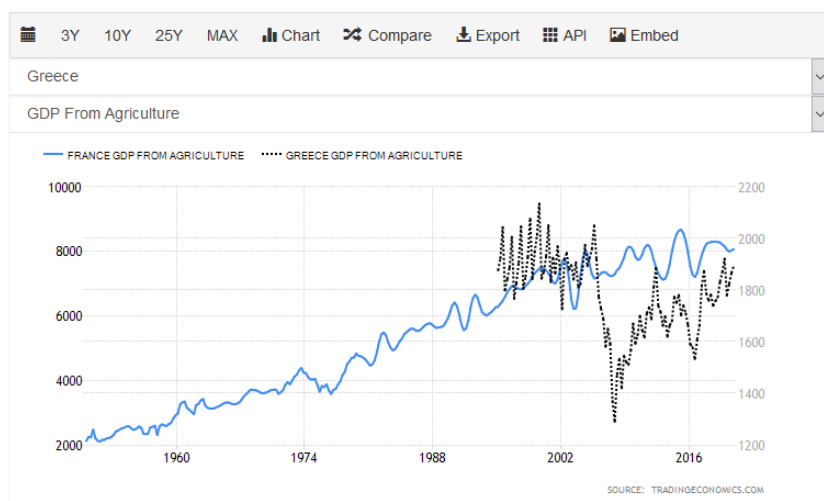
Trade

Government

Business

Consumer

Πίνακας 2: Συγκριτικοί ελληνογαλλικοί δείκτες ετήσιου Ακαθ. Εγχώριου Προϊόντος

Actual	Previous	Highest	Lowest	Dates	Unit	Frequency	
8067.00	8028.00	8666.00	2105.00	1950 - 2020	EUR Million	Quarterly	Constant Prices 2014, SA

Markets

GDP

GDP
 GDP Annual Growth Rate
 GDP Constant Prices
 GDP From Agriculture
 GDP From Construction
 GDP From Manufacturing
 GDP From Services
 GDP From Transport
 GDP From Utilities
 GDP Growth Rate
 GDP Per Capita
 GDP Per Capita PPP
 Gross Fixed Capital Formation

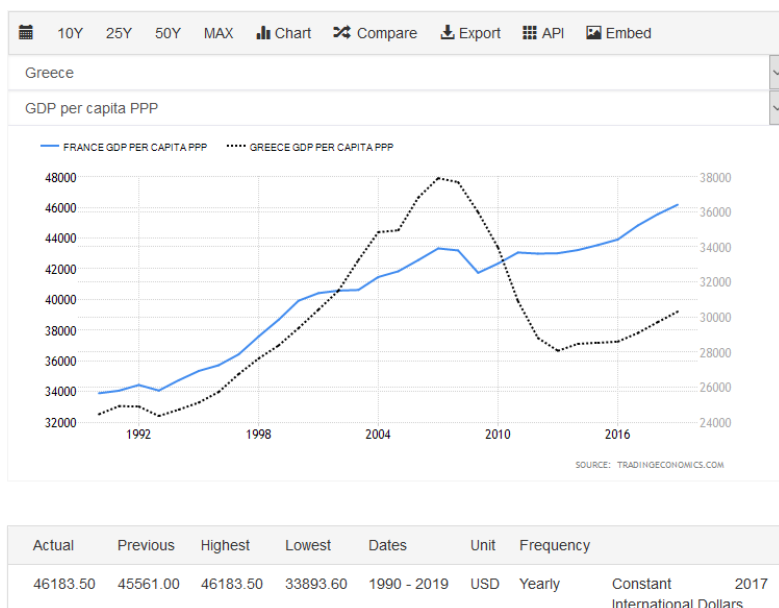
Labour

Prices

Money

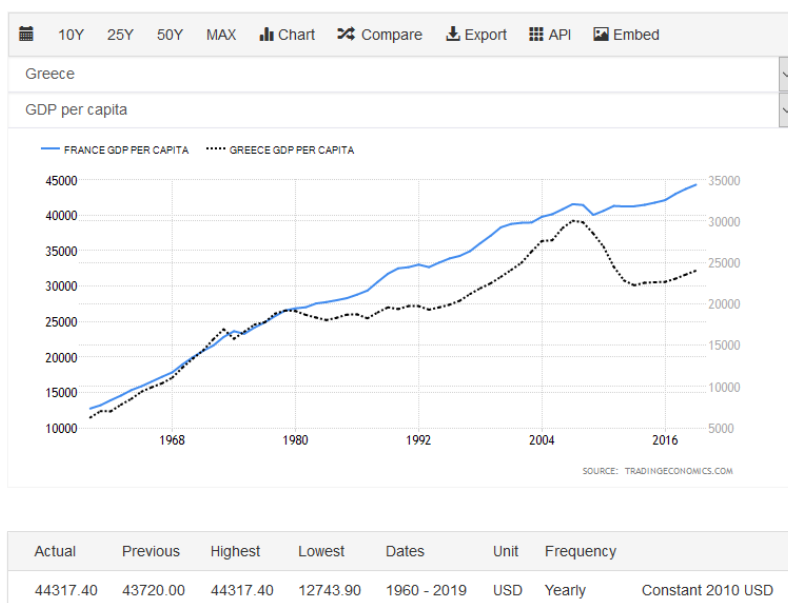
Trade

Πίνακας 3: Συγκριτικοί ελληνογαλλικοί δείκτες Ακαθ. Εγχώριου Γεωργικού Προϊόντος

Markets
GDP
GDP
GDP Annual Growth Rate
GDP Constant Prices
GDP From Agriculture
GDP From Construction
GDP From Manufacturing
GDP From Services
GDP From Transport
GDP From Utilities
GDP Growth Rate
GDP Per Capita
GDP Per Capita PPP
Gross Fixed Capital Formation
Labour
Prices
Money
Trade

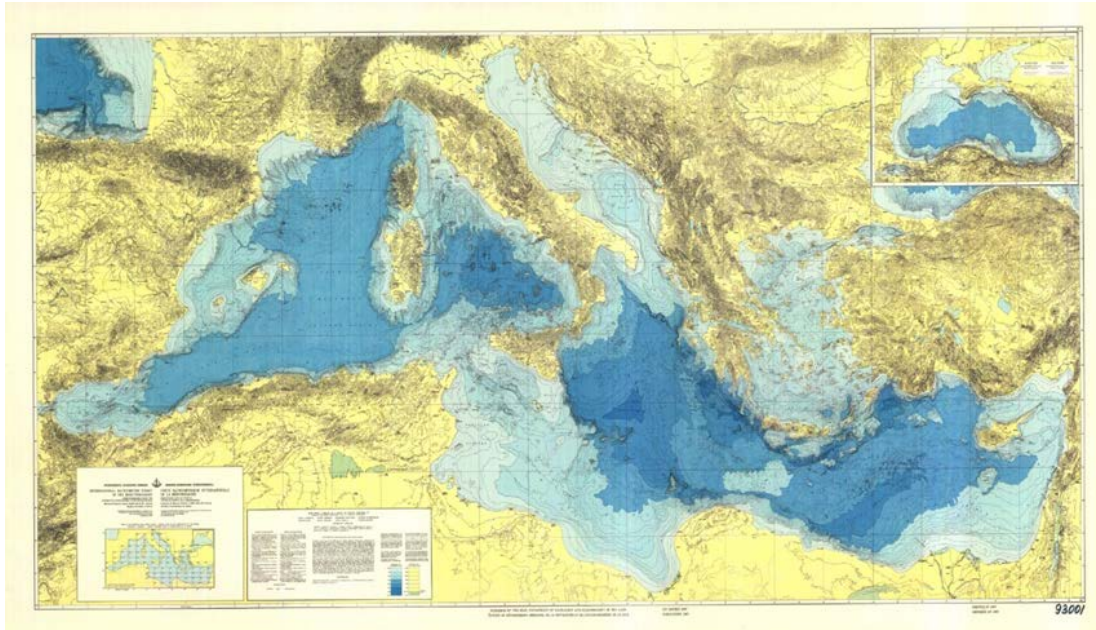
Πίνακας 4: Συγκριτικοί ελληνογαλλικοί δείκτες σε Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης

Markets
GDP
GDP
GDP Annual Growth Rate
GDP Constant Prices
GDP From Agriculture
GDP From Construction
GDP From Manufacturing
GDP From Services
GDP From Transport
GDP From Utilities
GDP Growth Rate
GDP Per Capita
GDP Per Capita PPP
Gross Fixed Capital Formation
Labour
Prices
Money
Trade

Πίνακας 5: Συγκριτικοί ελληνογαλλικοί δείκτες Ακαθ. Εγχώριου Προϊόντος

Εικόνες

Εικόνα 1: Το υποθαλάσσιο ανάγλυφο της Μεσογείου

Εικόνα 2: Τα παράλια κράτη της Μεσογείου